

Eigendomsvoorbehoud en bewerking of vermenging van de onbetaalde goederen

Michiel Vanwynsberghe

Onder wetenschappelijke begeleiding van Prof. Dr. M. E. Storme en Dhr. T. Verdickt

SAMENVATTING

De vermenging of bewerking van goederen gaat in tegen de in natura-vereiste van art. 101 Faill. W. Beide verrichtingen zorgen er immers voor dat de goederen onder eigendomsvoorbehoud niet meer voldoen aan de identificatievoorwaarde voor de revindicatie van de verkoper.

De vermenging van goederen heeft in beginsel het verlies van de eigendomsaanspraak van de verkoper onder eigendomsvoorbehoud tot gevolg. Hieraan kan echter ontsnapt worden door een beroep te doen op de figuur van mede-eigendom. Deze zal een collectieve revindicatie toelaten voor de verschillende personen met eigendomsaanspraken in het vermengde geheel. Daarna zullen zij uit de onverdeeldheid treden en zodoende hun eigen aandeel kunnen revindiceren.

Het fluctueren van het voorwerp van die mede-eigendom dient toegerekend te worden aan de koper die de goederen in zijn bezit heeft. We spreken hierbij van een numerieke mede-eigendom waarbij de koper het verlies dan wel de winst van zijn verrichtingen met betrekking tot het vermengde geheel draagt.

De bewerking van goederen moet beoordeeld worden aan de hand van de verkeersopvattingen. Deze zullen het criterium bieden om na te gaan of het goed voldoende bewerkt is om van een verlies van eigendom op het goed te kunnen spreken. Wanneer het goed onder de verkeersopvattingen zijn essentiële en voornaamste kenmerken verliest, zal de verkoper ook zijn revindicatierecht in het water zien vallen. De theorie van art. 571 BW waarbij een afweging gemaakt wordt tussen de waarde van de materialen en de waarde van de arbeid wordt te licht bevonden om een alternatief te kunnen bieden.

Contractuele bedingen die de verkoper zijn revindicatierecht laten behouden in het geval van vermenging of bewerking van de goederen onder eigendomsvoorbehoud zijn niet tegenwerpelijk aan derden. Wel kan de

verkoper een beding afsluiten waarbij hij de koper verbiedt om daden van vermenging of bewerking te stellen zolang die laatste de prijs niet volledig betaald heeft.

1. INLEIDING

Het eigendomsvoorbehoud is een hindernissenparcours doorheen onze rechtsgeschiedenis. Als sterk zekerheidsinstrument voor de verkoper kent het sinds jaar en dag problemen die veel mist spuien over deze figuur. Dit werkstuk probeert twee van de hindernissen te duiden die men bij het eigendomsvoorbehoud moet overwinnen, namelijk de vermenging en de bewerking van de verkochte goederen onder eigendomsvoorbehoud. Bovendien zal telkens getracht worden om een oplossing te bieden voor de problemen die de vermenging en verwerking van de goederen met zich mee brengen.

Allereerst zal de figuur van het eigendomsvoorbehoud uiteengezet worden waarbij we oog hebben voor de juridische kwalificatie van dit zekerheidsinstrument en de positie van zowel de koper als de verkoper. Daarnaast zal ook stilgestaan worden bij de turbulente ontstaansgeschiedenis van het eigendomsvoorbehoud die als eindpunt de geboorte van art. 101 Faill. W. had. Onmiddellijk zal daarbij duidelijk zijn dat de bewerking en de vermenging van de goederen een impact kunnen hebben op de in natura-vereiste van dit artikel. Deze twee gebeurtenissen zullen de revindicatiemogelijkheid van de verkoper in het gedrang brengen.

Daarna zal telkens dieper ingegaan worden op één van de twee hoofdonderwerpen van dit werk. Vooreerst zullen we de vermenging bekijken. Vermenging van soortgoederen gaat immers in tegen de in natura-vereiste van art. 101 Faill. W. De vraag is of vermenging leidt tot het verlies van het eigendomsrecht van de verkoper op zijn goederen. Hieronder wordt een alternatief gevonden voor de klassieke leer waarbij het eigendomsrecht van de verkoper teniet gaat. De figuur van de mede-eigendom zal hier een oplossing bieden en zal toelaten om een collectieve revindicatie door te voeren. Er wordt ook duiding gebracht bij de problematiek van het fluctueren van het voorwerp van die mede-eigendom. Enkele voorbeelden zullen telkens klaarheid scheppen.

Ook de bewerking van de goederen onder eigendomsvoorbehoud komt aan bod. Bij de beoordeling van de graad van bewerking kennen de rechtsleer en de rechtspraak de verkeersopvattingen als richtsnoer. Na enkele voorbeelden zal blijken dat dit geen eenduidig criterium kan vormen. Het alternatief van art. 571 BW zal echter te licht blijken om als nieuw criterium te gelden zodat de theorie van de verkeersopvattingen toch verder gehandhaafd dient te worden als beoordeling voor de bewerking.

Als laatste worden contractuele bedingen onder de loep genomen die pogen om de revindicatie toch te laten slagen bij bewerking of vermenging. Telkens zal hierbij vermeld worden in hoeverre deze bedingen geldig dan wel tegenwerpelijk zijn.

2. SITUERING VAN HET EIGENDOMS- VOORBEHOUD EN ARTIKEL 101 FAILL. W.

Het eigendomsvoorbehoud is al jaren een heikel punt in het Belgische rechtssysteem. Het Hof van Cassatie kende immers vaste rechtspraak waarbij het beding van eigendomsvoorbehoud wel geldig was tussen partijen doch niet tegenwerpelijk was aan derden, schuldeisers van de koper.¹ Nochtans bleek in de ons omringende landen dat de constructie van het eigendomsvoorbehoud een positief en billijk effect had op de faillissementsprocedure.² De rechtspraak van het Hof van Cassatie was daarom sterk gecontesteerd. De wetgever bleef echter niet blind voor deze commotie en greep in met artikel 101 Faill. W. waarbij het eigendomsvoorbehoud onder bepaalde voorwaarden tegenwerpelijk werd geacht voor derden.³ De storm rond het eigendomsvoorbehoud ging echter niet liggen en diverse situaties bleven vatbaar voor discussie.

Hieronder wordt de context geschetst van het eigendomsvoorbehoud alvorens dieper in te gaan op de probleemstelling omtrent vermenging en bewerking van goederen onder eigendomsvoorbehoud.

2.1. INTRODUCTIE BIJ HET EIGENDOMSVOORBEHOUD

2.1.1. Definitie en de techniek van het eigendomsvoorbehoud

Artikel 1583 BW poneert het beginsel dat de koop voltrokken is, en de koper van rechtswege de eigendom verkrijgt van een goed zodra er overeenkomst is over het goed en de prijs. De eigendomsoverdracht gebeurt dus in ons recht in principe *solo consensu*. Belangrijk hierbij is om op te merken dat dit principe geen regel van openbare orde inhoudt zodat partijen hiervan kunnen afwijken. Niets belet de partijen dus om het moment van eigendomsoverdracht uit te

¹ E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 481; A.S. GIGOT, "L'opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité", *TBH* 2011, nr. 6, 517; E. VAN CAMP en I. MERTENS, *Faillissementswet anno 2008*, Mechelen, Kluwer, 2008, 373.

² I. VEROUGSTRAETE, *Manuel de la continuité des entreprises et de la faillite*, Waterloo, Kluwer, 2011, 642.

³ A.S. GIGOT, "L'opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité", *TBH* 2011, nr. 6, 517; G. VERSCHELDEN, "Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden", *AJT* 1998-1999, 821.

stellen tot op het ogenblik dat de koper van de goederen hier ook daadwerkelijk voor betaald heeft.⁴ Dit strekt uiteraard tot zekerheid van de verkoper.⁵ In een maatschappij waar er een groeiende vraag naar financiering is, willen kredietverleners zich immers graag onderscheiden van de chirografaire en zelfs van de preferente schuldeisers.⁶

Het beding van eigendomsvoorbehoud kan dan ook omschreven worden als een ‘*beding in een koopovereenkomst waarbij de verkoper eigenaar blijft van de goederen totdat de koopprijs is voldaan*’.⁷ Of beter als ‘*het beding dat ingelast wordt in een koop-verkoopovereenkomst of in een geschrift welk ten laatste opgemaakt wordt op het ogenblik van de levering, krachtens hetwelk de eigendomsoverdracht uitgesteld wordt tot op het ogenblik van de volledige betaling van de prijs*’.⁸

Een praktisch voorbeeld kan deze technische definitie duiden. Een verkoper (A) verkoopt goederen aan zijn koper (B). A heeft echter zijn twijfels over de solvabiliteit van B en laat de verkoop daarom onder een beding van eigendomsvoorbehoud gebeuren. Deze constructie dient om de eigendomsoverdracht uit te stellen tot op het moment van betaling zodat A een serieuze stok (in de vorm van een eigendomsrecht) achter de deur heeft ingeval B weigert of niet kan betalen.

2.1.2. De juridische kwalificatie van het eigendomsvoorbehoud

Er is in de rechtsleer discussie omtrent de juridische kwalificatie van het eigendomsvoorbehoud. Zo stelt de meerderheid van de rechtsleer in België dat het eigendomsvoorbehoud kan gezien worden als een koop onder opschortende termijn waarbij niet de koop doch wel de eigendomsoverdracht afhankelijk

⁴ F. DAVREUX en N. GENDRIN, “Développements récents à propos de la clause de réserve de propriété, utilité du privilège du vendeur et position du fournisseur et du prestataire de services” in C. BIQUET-MATHIEU, *Le point sur le droit des sûretés*, Luik, Edition Formation Permanente CUP, 2000, 279; A. DECALUWE, “Verkopen en betaald geraken”, *TPR* 1983, 256; E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 481; A.S. GIGOT, “L’opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité”, *TBH* 2011, nr. 6, 512; G. SCHRANS, “Het beding van eigendomsvoorbehoud en zijn externe werking”, *TPR* 1982, 147; M.E. STORME, “Eigendomsvoorbehoud en samenloop buiten faillissement: het Hof van Cassatie lijdt aan fantoompijn”, *RW* 2011-2012, nr. 5, 255; J. VAN DEN BERGH en A. DE CALUWE, *Afbetalingsovereenkomsten* in Algemene Practische Rechtsverzameling (A.P.R.), Gent, Story-Scientia, 1975, 19.

⁵ H. DE PAGE, *Traité*, IV, nr. 21; E. DIRIX en R. DECORTE, *Zekerheidsrechten* in Beginselen van het Belgische Privaatrecht, Mechelen, Kluwer, 2006, 412; G. VERSCHELDEN, “Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden”, *AJT* 1998-1999, 826.

⁶ J. KOKELENBERG, “Fiduciare eigendom tot zekerheid” in J. KOKELENBERG en F. VAN NESTE (eds.), *Eigendom*, Brugge, Die Keure, 1996, 65.

⁷ E. DIRIX, B. TILLEMEN en P. VANORSCHOVEN (eds.), *De Valks Juridisch Woordenboek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 126.

⁸ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloopssituaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 165.

wordt gesteld van een termijn.⁹ Deze stroming in de rechtsleer voert immers aan dat het afhankelijk maken van de eigendomsoverdracht van een opschortende voorwaarde in strijd is met de essentie van de koopovereenkomst.¹⁰ Het lijkt ons echter correcter om de minderheidsstrekking te volgen. Deze stelt dat het eigendomsvoorbehoud een opschortende voorwaarde uitmaakt. De reden hiervoor is nochtans vrij simpel en is te vinden in de definities van de begrippen ‘termijn’ en ‘voorwaarde’. Een voorwaarde verschilt immers van een termijn omdat de laatstgenoemde een toekomstige en zekere gebeurtenis is, terwijl de eerstgenoemde handelt over een toekomstige en onzekere gebeurtenis.¹¹ Het eigendomsvoorbehoud strekt tot zekerheid wat mijns inziens een onzeker element impliceert. Men wil zich namelijk indekken tegen het risico van niet-betaling en men verleent dus niet louter een uitstel van betaling. Deze minderheidsstrekking ziet zich bovendien gesterkt door de meerderheidsopvatting in de Franse rechtsleer en de Nederlandse wetgever.¹² Omdat dit twistpunt in de rechtsleer ons echter te ver zou brengen wordt hier niet verder op ingegaan.

2.1.3. Positie van de verkoper

De verkoper van het goed blijft bij de clause van eigendomsvoorbehoud uiteraard eigenaar.¹³ Dit heeft enkele bijzondere implicaties. Zo blijft de verkoper beschikkingsbevoegd gezien hij nog altijd de eigendom van dat goed heeft. De verkoper kan dus naar lieve lust het goed verkopen aan een andere koper. Bovendien kunnen de schuldeisers van de verkoper beslag leggen op de goederen van de verkoper. Hieruit volgt dus dat die schuldeisers ook beslag kunnen leggen op de goederen onder eigendomsvoorbehoud die zich bij de

⁹ In die zin: Cass. 9 februari 1933, *Pas.*, 125: “une vente pure et simple avec terme”; P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloop situaties” in B. TILLEMANS en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure 2002, 167; B. DE CONINCK, “La réserve de propriété et son opposabilité en cas de concours”, *TBBR* 2005, 253; H. DE PAGE, *Traité*, IV, nr. 21; A.S. GIGOT, “L’opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité”, *TBH* 2011, nr. 6, 512; M. GREGOIRE, “Questions liées à l’invocation d’une clause de réserve de propriété” in *Mélanges offerts à Pierre Van Ommeslaghe*, Brussel, Bruylant, 2000, 466-468; G. SCHRANS, “Het beding van eigendomsvoorbehoud en zijn externe werking”, *TPR* 1982, 148; J. VAN DEN BERGH en A. DE CALUWE, *Afbetalingsovereenkomsten* in Algemene Practische Rechtsverzameling (A.P.R.), Gent, Story-Scientia, 1975, 20.

¹⁰ E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 483.

¹¹ M.E. STORME, “Eigendomsvoorbehoud en samenloop buiten faillissement: het Hof van Cassatie lijdt aan fantoompijn”, *RW* 2011-2012, nr. 5, 261-262; R. VAN LENNEP, “De rechtspraak van het Hof van Cassatie en het afbetalingscontract”, *RW* 1932-1933, 433; G. VERSCHULDEN, “Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden”, *AJT* 1998-1999, 823.

¹² Zie voetnoot 16 in E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 483. Nederlands recht: Art. 3:92, lid 1 NBW.

¹³ De vraag of de verkoper een volwaardig eigendomsrecht dan wel een stil pandrecht heeft wordt hier niet verder uitgediept. Daarvoor verwijzen wij graag naar: V. SAGAERT, “Het eigendomsrecht als volwaardig zekerheidsinstrument?”, in E. ALOFS *et al.* (eds.), *Insolventierecht*, Mechelen, Kluwer, 2006, 195-199.

koper bevinden.¹⁴ Belangrijk hierbij is om op te merken dat de nieuwe koper of de beslagleggende schuldeisers niet meer rechten kunnen doen gelden dan de verkoper of de beslagene had.¹⁵ Ondanks de verkoop of het beslag kan de eerste koper dus nog altijd beroep doen op de verbintenis die hij had tegenover de eerste eigenaar van het goed waaruit volgt dat de eerstgenoemde bij de betaling van de koopprijs ook effectief de eigendom van het goed zal verwerven.¹⁶

2.1.4. *Positie van de koper*

De koper daarentegen van een goed onder eigendomsvoorbehoud moet gezien worden als de detentor van dat goed en niet als de bezitter in de juridische zin.¹⁷ Juridisch strekt er immers toe dat de koper het goed als eigenaar in zijn bezit heeft. Juridisch bezit en eigendom vallen hier noodzakelijkerwijs samen.¹⁸ Dit is echter niet zo bij het eigendomsvoorbehoud waar de eigendom bij de verkoper blijft. De koper heeft slechts het feitelijk bezit en moet dan ook als detentor worden beschouwd.¹⁹ Slechts na de betaling van de koopprijs zal hij juridisch bezitter en eigenaar van de zaak worden.²⁰ Maar voor die betaling zal hij geen enkele zakenrechtelijke aanspraak hebben op die goederen.²¹

2.1.5. *Het risico bij eigendomsvoorbehoud*

Het risico gedurende het eigendomsvoorbehoud ligt volgens de meerderheid van de rechtsleer bij de verkoper aangezien deze eigenaar blijft van de zaak. Uiteraard kan hier conventioneel van afgeweken worden.²²

¹⁴ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, "Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijkheid van het beding in de verschillende samenloop situaties" in B. TILLEMANN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 168; F. DAVREUX en N. GENDRIN, "Développements récents à propos de la clause de réserve de propriété, utilité du privilège du vendeur et position du fournisseur et du prestataire de services" in C. BIQUET-MATHIEU, *Le point sur le droit des sûretés*, Luik, Edition Formation Permanente CUP, 2000, 280; G. VERSCHELDEN, "Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden", *AJT* 1998-1999, 824.

¹⁵ B. DE CONINCK, "La réserve de propriété et son opposabilité en cas de concours", *TBBR* 2005, 254; V. SAGAERT, "Het eigendomsrecht als volwaardig zekerheidsinstrument?", in E. ALOFS *et al.* (eds.), *Insolventierecht*, Mechelen, Kluwer, 2006, 199-201.

¹⁶ E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 483.

¹⁷ De tegengestelde opvatting is te vinden in: J. VAN DEN BERGH en A. DE CALUWE, *Afbetalingsovereenkomsten* in Algemene Practische Rechtsverzameling (A.P.R.), Gent, Story-Scientia, 1975, 24-26.

¹⁸ M.E. STORME, "Eigendomsvoorbehoud en samenloop buiten faillissement: het Hof van Cassatie lijdt aan fantoompijn", *RW* 2011-2012, nr. 5, 260.

¹⁹ G. VERSCHELDEN, "Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden", *AJT* 1998-1999, 823.

²⁰ A.S. GIGOT, "L'opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité", *TBH* 2011, nr. 6, 512-513.

²¹ E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 483.

²² E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 483; G. SCHRANS, "Het beding van eigendomsvoorbehoud en zijn externe werking", *TPR* 1982, 148-149.

2.1.6. De functie van het eigendomsvoorbehoud: strekken tot zekerheid

Zoals hierboven al gesteld werd, strekt de clausule van eigendomsvoorbehoud tot zekerheid. Het eigendomsrecht waarborgt immers een verbintenis die de koper moet nakomen. Het eigendomsrecht hangt dan ook noodzakelijkerwijs vast aan de gewaarborgde vordering.²³ Het laat de verkoper toe om bij wanbetaling zijn goederen in principe te revindiceren.²⁴ Deze revindicatie moet gescheiden worden van de ontbinding van de hele koopovereenkomst. Zo laat men een alternatief aan de koper om toch nog zijn verbintenissen na te komen.²⁵ Wanneer dit echter niet mogelijk is en een effectieve terugname gebeurt, is een ontbinding uiteraard onafwendbaar. De ontbinding treedt dan ook van rechtswege in na de terugname van de goederen.²⁶ Wanneer dit immers niet zo zou zijn dan zou er zich een duale situatie voordoen waarbij enerzijds de goederen terug in het bezit zijn van de verkoper doch deze anderzijds aangesproken kan blijven om de zaak te leveren aan de koper.²⁷

2.2. EIGENDOMSVOORBEHOUD VÓÓR DE WIJZIGING VAN DE FAILLISSEMENTSWET

Over de tegenwerpelijheid van het eigendomsrecht is reeds veel inkt gevloeid. Het Hof van Cassatie heeft immers in een arrest van 9 februari 1933 gesteld dat het eigendomsvoorbehoud tussen partijen principieel geldig is.²⁸ De geldigheid van het eigendomsrecht staat in het Belgisch recht dan ook niet ter discussie.²⁹ Belangrijker is echter dat het Hof van Cassatie vervolgde met de volgende zinsnede: *“Attendu, toutefois, que cette clause valable entre les parties contractantes n'est pas opposable aux créanciers de l'acheteur en concours avec le vendeur d'effets mobiliers lorsque l'acheteur a été mis en possession de la chose vendue”*.³⁰ Het Hof meent hier dus dat het eigendomsvoorbehoud niet tegenwerpelijk is aan derden en meer in het bijzonder aan de schuldeisers van de koper.³¹ Deze rechtspraak maakt het

²³ V. SAGAERT, “Het eigendomsrecht als volwaardig zekerheidsinstrument?”, in E. ALOFS *et al.* (eds.), *Insolventierecht*, Mechelen, Kluwer, 2006, 192-193.

²⁴ F. DAVREUX en N. GENDRIN, “Développements récents à propos de la clause de réserve de propriété, utilité du privilège du vendeur et position du fournisseur et du prestataire de services” in C. BIQUET-MATHIEU, *Le point sur le droit des sûretés*, Luik, Edition Formation Permanente CUP, 2000, 280; G. SCHRANS, “Het beding van eigendomsvoorbehoud en zijn externe werking”, *TPR* 1982, 148.

²⁵ A.S. GIGOT, “L’opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité”, *TBH* 2011, nr. 6, 516.

²⁶ E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 484.

²⁷ E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 484.

²⁸ A.S. GIGOT, “L’opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité”, *TBH* 2011, nr. 6, 512.

²⁹ E. VAN CAMP en I. MERTENS, *Faillissementswet anno 2008*, Mechelen, Kluwer, 2008, 373.

³⁰ Cass. 9 februari 1933, *Pas.*, 125.

³¹ F. DAVREUX en N. GENDRIN, “Développements récents à propos de la clause de réserve de propriété, utilité du privilège du vendeur et position du fournisseur et du prestataire de services” in C. BIQUET-MATHIEU, *Le point sur le droit des sûretés*, Luik, Edition Formation Permanente

eigendomsvoorbehoud uiteraard niet meer nuttig aangezien de zekerheidsfunctie die het eigendomsrecht biedt onder deze cassatierechtspraak wegvalt.

Kort gesteld beriep het Hof zich hierbij op twee argumentaties. Zo werd gesteld dat de onbetaald gebleven verkoper zich enkel kan beroepen op artikel 20, 5° Hyp. W. en dat er buiten het toepassingsgebied van dit artikel, dat een openbare orde-karakter heeft, geen tegenwerpelijheid kan zijn ten aanzien van derden.³² Het Hof vervolgde dit argument met een andere motivatie, namelijk die van de vertrouwensleer aangezien de andere schuldeisers er mogen van uitgaan dat de goederen die zich bij de koper bevinden hem ook effectief toebehoren.³³

De tentakels van dit arrest troffen niet alleen het faillissement maar reikten ook tot andere vormen van samenloop (zoals beslag, collectieve schuldenregeling,...).³⁴

Deze rechtspraak van het Hof van Cassatie, die verder ook nog in 1946 en 1994 herhaald werd, werd in de rechtsleer terecht fel bekritiseerd.³⁵ Een antwoord van de wetgever bleef dan ook niet uit.

CUP, 2000, 281; A. DECALUWE, “Verkopen en betaald geraken”, *TPR* 1983, 256; M. GREGOIRE, “Questions liées à l’invocation d’une clause de réserve de propriété” in *Mélanges offerts à Pierre Van Ommeslaghe*, Brussel, Bruylant, 2000, 466-468; I. PEETERS, “Eigendom tot zekerheid” in *Voorrechten en hypotheeken: artikelgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2002, 7; G. SCHRANS, “Het beding van eigendomsvoorbehoud en zijn externe werking”, *TPR* 1982, 149; E. VAN CAMP en I. MERTENS, *Faillissementswet anno 2008*, Mechelen, Kluwer, 2008, 373; G. VERSCHELDEN, “Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden”, *AJT* 1998-1999, 829.

³² F. DAVREUX en N. GENDRIN, “Développements récents à propos de la clause de réserve de propriété, utilité du privilège du vendeur et position du fournisseur et du prestataire de services” in C. BIQUET-MATHIEU, *Le point sur le droit des sûretés*, Luik, Edition Formation Permanente CUP, 2000, 282; E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 481; G. SCHRANS, “Het beding van eigendomsvoorbehoud en zijn externe werking”, *TPR* 1982, 149; E. VAN CAMP en I. MERTENS, *Faillissementswet anno 2008*, Mechelen, Kluwer, 2008, 374; G. VERSCHELDEN, “Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden”, *AJT* 1998-1999, 829.

³³ E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 481; G. VERSCHELDEN, “Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden”, *AJT* 1998-1999, 829.

³⁴ E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 481; G. VERSCHELDEN, “Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden”, *AJT* 1998-1999, 829.

³⁵ Cass. 23 mei 1946, *Pas.*, 204; Cass. 22 september 1994, *Pas.*, 754; E. VAN CAMP en I. MERTENS, *Faillissementswet anno 2008*, Mechelen, Kluwer, 2008, 373; G. VERSCHELDEN, “Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden”, *AJT* 1998-1999, 829

2.3. EIGENDOMSVOORBEHOUD IN ART. 101 FAILL. W.

2.3.1. Buitenlandse druk en de erkenning van het eigendomsrecht in de *Failissementswet*

De situatie zoals die hierboven beschreven werd, was op zijn zachtst gezegd uniek te noemen. België was immers een buitenbeentje in Europa door de tegenwerpelijkheid van het eigendomsrecht niet aan te nemen.³⁶ In buurlanden van België zoals Duitsland, Frankrijk en Nederland werd de tegenwerpelijkheid van het eigendomsrecht immers wel aanvaard.³⁷

In Nederland wordt de tegenwerpelijkheid van het eigendomsrecht behandeld in art. 3:92 NWB. Het tweede lid van dit artikel beperkt wel de vorderingen waarvoor het eigendomsvoorbehoud mogelijk is.³⁸

In Frankrijk vindt men de tegenwerpelijkheid van het eigendomsrecht terug in art. 115 e.v. Wet 25 januari 1985. Het is goed om weten dat de Belgische wetgever in de situatie van het eigendomsrecht een goede inspiratiebron zal vinden in het Franse recht.³⁹ Het kan daarom nuttig zijn om in de Franse rechtspraak naar bepaalde oplossingen te zoeken voor problemen in het Belgische recht.⁴⁰

Het Duitse recht ten slotte erkent de werking van het eigendomsrecht ten aanzien van derden in art. 455 BGB. Dit artikel onderkent de verkoper als eigenaar en bedeeft de koper een eigendomsverwachting toe waaraan zakelijke gevolgen gehecht zijn.⁴¹

Bovendien bleek ook dat Europa een duidelijke positie innam in verband met het eigendomsrecht. Europa erkende immers de geldigheid en tegenwerpelijkheid van het eigendomsrecht in art. 7 van de Europese Verordening betreffende Insolventieprocedures (nr. 1346/2000).⁴²

³⁶ E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 481; M. GREGOIRE, "Questions liées à l'invocation d'une clause de réserve de propriété" in *Mélanges offerts à Pierre Van Ommeslaghe*, Brussel, Bruylant, 2000, 474; I. VEROUGSTRAETE, *Manuel de la continuité des entreprises et de la faillite*, Waterloo, Kluwer, 2011, 642.

³⁷ A. DECALUWE, "Verkopen en betaald geraken", *TPR* 1983, 257.

³⁸ E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 482; G. VERSCHULDEN, "Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden", *AJT* 1998-1999, 832.

³⁹ M. GREGOIRE, "Questions liées à l'invocation d'une clause de réserve de propriété" in *Mélanges offerts à Pierre Van Ommeslaghe*, Brussel, Bruylant, 2000, 476; G. VERSCHULDEN, "Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden", *AJT* 1998-1999, 829.

⁴⁰ E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 482.

⁴¹ E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 482; G. VERSCHULDEN, "Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden", *AJT* 1998-1999, 832.

⁴² E. VAN CAMP en I. MERTENS, *Failissementswet anno 2008*, Mechelen, Kluwer, 2008, 375-376.

Daarnaast was de Belgische wetgever er zich ook van bewust dat de economische toestand van 1933 grondig veranderd was.⁴³

Al deze argumenten tegen de vaste rechtspraak van het Hof van Cassatie mondden uiteindelijk uit in art 101 Faill. W. dat in 1997 werd aangenomen. In art. 101 Faill. W. wordt de tegenwerpelijheid van het eigendomsrecht aanvaard. Over welke lading de vlag nu juist dekt is veel commotie.⁴⁴ Tot nu toe wordt door het Hof van Cassatie aanvaard dat het beding van eigendomsvoorbehoud uitsluitend kan in het kader van de Faillissementswet. In andere gevallen van samenloop wordt de tegenwerpelijheid van het eigendomsrecht (vooralnog) niet erkend.⁴⁵

2.3.2. Voorwaarden voor het eigendomsvoorbehoud in de Faillissementswet

Art 101 Faill. W. is wel gebonden aan bepaalde voorwaarden.⁴⁶ Hieronder worden die voorwaarden kort toegelicht, waarbij later verder zal worden toegespitst op de tweede voorwaarde gezien zij het voorwerp van dit werkstuk bevat.

Zo zal de clause van eigendomsvoorbehoud schriftelijk overeengekomen moeten worden, uiterlijk op het ogenblik van de levering van het goed.⁴⁷

⁴³ Aangezien de rechtseconomische redenen van het eigendomsvoorbehoud ons te ver zouden leiden verwijzen we graag naar E. VAN CAMP en I. MERTENS, *Faillissementswet anno 2008*, Mechelen, Kluwer, 2008, 374-375.

⁴⁴ C.A. LEUNEN *et al.*, *Zekerheden, beslag- en faillissementsrecht in de notariële praktijk*, Brugge, Die Keure, 1998, 377-378; I. PEETERS, "Eigendom tot zekerheid" in *Voorrechten en hypotheken: artikelgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2002, 8; V. SAGAERT, "Het eigendomsrecht als volwaardig zekerheidsinstrument?", in E. ALOFS *et al.* (eds.), *Insolventierecht*, Mechelen, Kluwer, 2006, 205-206.

⁴⁵ Zie voor meer info: B. DE CONINCK, "La réserve de propriété et son opposabilité en cas de concours", *TBBR* 2005, 241; R. FRANSIS, "Tegenwerpelijheid van het eigendomsvoorbehoud bij samenloop: de wetgever is opnieuw (dringend) aan zet", *NJW* 2010, nr. 255, 503 ev; A.S. GIGOT, "L'opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité", *TBH* 2011, nr. 6, 511 ev; M.E. STORME, "Eigendomsvoorbehoud en samenloop buiten faillissement: het Hof van Cassatie lijdt aan fantoompijn", *RW* 2011-2012, nr. 5, 254.

⁴⁶ F. DAVREUX en N. GENDRIN, "Développements récents à propos de la clause de réserve de propriété, utilité du privilège du vendeur et position du fournisseur et du prestataire de services" in C. BIQUET-MATHIEU, *Le point sur le droit des sûretés*, Luik, Edition Formation Permanente CUP, 2000, 287; B. DE CONINCK, "La réserve de propriété et son opposabilité en cas de concours", *TBBR* 2005, 242; I. VEROUGSTRAETE, *Manuel de la continuité des entreprises et de la faillite*, Waterloo, Kluwer, 2011, 642.

⁴⁷ Aangezien de discussie die hier rond ontstaan is niet tot het bestek van dit werk behoort, verwijzen wij graag naar: P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, "Het eigendomsvoorbehoud verbinteniserrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloop situaties" in B. TILLEMANS en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 178-180; A. DE WILDE, "Kroniek van rechtspraak gerechtelijk akkoord en faillissement", *RW* 1999-2000, nr. 18, 599; I. VEROUGSTRAETE, *Manuel de la continuité des entreprises et de la faillite*, Waterloo, Kluwer, 2011, 643-644.

Als tweede voorwaarde wordt gesteld dat de goederen nog in natura aanwezig moeten zijn bij de koper.⁴⁸ Art. 101 Faill.W. voegt daar verder aan toe “*ze mogen derhalve niet onroerend door incorporatie zijn geworden, noch vermengd zijn met een ander goed*”. Het gevolg hiervan is dat het eigendomsrecht in het nauw gedreven wordt wanneer de goederen vermengd dan wel bewerkt worden aangezien de goederen individualiseerbaar en bepaalbaar moeten zijn.⁴⁹ In welke mate de goederen vermengd of bewerkt moeten zijn en wat de mogelijke remedies kunnen zijn om het eigendomsvoorbehoud toch te laten blijven gelden wordt hieronder uiteengezet. Wel kan hier al worden verteld dat het de verkoper is die de bewijslast draagt.⁵⁰ Hij moet immers bewijzen, met alle middelen van het recht dat de koper het gekochte goed nog steeds in natura bij zich heeft. Daarbij moet hij uiteraard aantonen dat de goederen die aangetroffen zijn bij de schuldenaar geïdentificeerd kunnen worden als zijn goederen.⁵¹

Als derde en laatste voorwaarde wordt gesteld dat de rechtsvordering tot terugvordering moet worden ingesteld voor de neerlegging van het eerste proces-verbaal van verificatie van de schuldvorderingen. Zo wordt het de curator toegelaten in de loop van de vereffening te weten of deze goederen wel of niet tot de failliete boedel behoren.⁵² De wetgever heeft in 2000 met een interpretatieve wet aangegeven dat de woorden ‘het instellen van de rechtsvordering’ dienen geïnterpreteerd te worden als ‘het recht van terugvordering moet uitgeoefend worden’.⁵³

⁴⁸ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloopsituaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 180; A.S. GIGOT, “L’opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité”, *TBH* 2011, nr. 6, 519.

⁴⁹ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloopsituaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 180; E. VAN CAMP en I. MERTENS, *Faillissementswet anno 2008*, Mechelen, Kluwer, 2008, 376.

⁵⁰ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloopsituaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 180.

⁵¹ A.S. GIGOT, “L’opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité”, *TBH* 2011, nr. 6, 520.

⁵² E. VAN CAMP en I. MERTENS, *Faillissementswet anno 2008*, Mechelen, Kluwer, 2008, 376.

⁵³ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloopsituaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 186; E. DIRIX, “De uitoefening van het eigendomsvoorbehoud bij faillissement”, *RW* 1999-2000, nr. 30, 1038-1039.

3. VERMENGING

3.1. ALGEMEEN

3.1.1. Vermenging in het zakenrecht

Vermenging kan in de zin van het eigendomsvoorbehoud worden omschreven als ‘*een feitelijke situatie waardoor goederen die tot dezelfde soort behoren, onderling vermengd worden waardoor ze niet meer identificeerbaar zijn als voorwerp van een zakelijk recht*’.⁵⁴

In het zakenrecht geldt immers het specialiteitsbeginsel.⁵⁵ Dit beginsel stelt dat men pas van een zakelijk recht kan spreken wanneer dit zakelijk recht slaat op bepaalde en herkenbare zaken.⁵⁶ Een zakelijk recht kan men immers enkel hebben op aanwijsbare zaken en niet op een abstracte waarde.⁵⁷ Of om het met de woorden van LAURENT te zeggen: ‘*une chose indéterminé et un droit de propriété (...) sont des idées contradictoires*’.⁵⁸

Uit dit specialiteitsbeginsel volgt dus dat een eigendomsrecht of –voorbehoud komt wankel te staan wanneer er soortgoederen bij betrokken zijn. Soortzaken kunnen nochtans perfect het voorwerp uitmaken van een clausule van eigendomsvoorbehoud.⁵⁹ Maar zij zullen een bijzonder probleem vormen wanneer de eigenaar wil overgaan tot revindicatie en de goederen vermengd blijken te zijn met andere goederen. Klassiek wordt er immers gesteld dat het zakelijk recht ophoudt te bestaan wanneer er vermenging optreedt.⁶⁰ Soortgoederen zijn namelijk vervangbare zaken. Ze zijn onderling verwisselbaar en slechts aanwijsbaar bij wat we noemen ‘de hoeveelheid’ met name bij getal, maat of gewicht (zodat de algemeenheid van soortgoederen die aan de hand van zo’n criterium kunnen bepaald worden ook wel eens ‘hoop’

⁵⁴ E. DIRIX, B. TILLEMEN en P. VANORSCHOVEN (eds.), *De Valks Juridisch Woordenboek*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 425.

⁵⁵ M.E. STORME, *Handboek vermogensrecht: Goederen- en insolventierecht*, Gent-Mariakerke, www.storme.be, 2010, 30-31.

⁵⁶ R. DEKKERS, *Handboek Burgerlijk Recht I*, Brussel, Bruylant-Standaard, 1971, nr. 839a; V. SAGAERT, “Het eigendomsrecht als volwaardig zekerheidsinstrument?”, in E. ALOFS *et al.* (eds.), *Insolventierecht*, Mechelen, Kluwer, 2006, 204.

⁵⁷ R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek Burgerlijk recht: Deel II zakenrecht, zekerheden en verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 7; V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 395.

⁵⁸ F. LAURENT, *Principes de droit civil français VI*, Brussel, Bruylant, 1878, nr. 74.

⁵⁹ E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 490.

⁶⁰ E. BRUNET, J. SERVAIS en C. RESTEAU, *R.P.D.B., V Faillite et banqueroute*, Brussel, Bruylant, 1950, 461, nr 1428; V. SAGAERT, B. TILLEMEN en A. VERBEKE, *Vermogensrecht in kort bestek: Goederen- en bijzondere overeenkomstenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 10; V. SAGAERT, “Het ‘in natura’ vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop”, *TBH* 2003, 774.

genoemd wordt).⁶¹ Wanneer een verkoper (A) petroleum levert aan een koper (C) en ook een verkoper (B) petroleum levert aan C dan bestaat de kans dat deze goederen in handen van C vermengd raken. Gezien het enige criterium van aanwijsbaarheid hier verdwijnt (namelijk de aanduiding via de hoeveelheid) is het specialiteitsbeginsel niet meer vervuld. De goederen worden dan eigendom van de persoon in wiens handen de goederen vermengd worden (in ons voorbeeld de koper (C)).⁶² De oorspronkelijke eigenaren (in ons voorbeeld de verkopers A en B) blijven achter met een vorderingsrecht dat uiteraard veel minder zekerheid biedt dan een constructie van eigendomsvoorbehoud.⁶³ De koper zal daarentegen de goederen kunnen behouden met een grote nuance in die zin dat de vordering van de schuldeiser blijft bestaan en de koper onder eigendomsvoorbehoud verder gehouden zal blijven tot het betalen van de koopprijs. De vergoeding is mijns inziens in deze situatie niet gegrond op de figuur van de ongerechtvaardigde verrijking gezien de koopprijs en dus de waarde van de goederen *a priori* vaststond. Er is in die zin een contractuele bepaling die afwijkt van de figuur van de ongerechtvaardigde verrijking.⁶⁴

Onmiddellijk blijkt dat de vermenging een grote nefaste impact kan hebben op de figuur van het eigendomsvoorbehoud.

3.1.2. Vermenging in de Faillissementswet

a. Vermenging als ontoelaatbaarheid van de in natura-vereiste

Zoals hierboven reeds uiteengezet, wordt in de Faillissementswet vereist, als voorwaarde voor het eigendomsvoorbehoud, dat de goederen nog in natura in het vermogen van de schuldenaar aanwezig zijn.⁶⁵ De goederen moeten dus bepaalbaar en individualiseerbaar zijn.⁶⁶ Aan de hand van de algemene theorie

⁶¹ H. DE PAGE, *Traité*, V, nr. 546; J. HANSENNE, *Les biens I*, Luik, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, 1996, 18; R. JANSEN, “Over zaden die geen planten blijken te zijn, en de gevolgen daarvan...”, *TBBR* 2008, 271; F. VANNESTE, *Zakenrecht V boek 1* in *Beginselen van het Belgisch Privaatrecht*, Brussel, Story Scientia, 1990, 16-17.

⁶² V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 394.

⁶³ V. SAGAERT, B. TILLEMEN en A. VERBEKE, *Vermogensrecht in kort bestek: Goederen- en bijzondere overeenkomstenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 10-11; V. SAGAERT, “Het ‘in natura’ vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop”, *TBH* 2003, 774.

⁶⁴ M.E. STORME, *Handboek vermogensrecht: Goederen- en insolventierecht*, Gent-Mariakerke, www.storme.be, 2010, 254.

⁶⁵ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijkheid van het beding in de verschillende samenloopsituaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 180; A.S. GIGOT, “L’opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité”, *TBH* 2011, nr. 6, 519.

⁶⁶ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijkheid van het beding in de verschillende samenloopsituaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 180; E. VAN CAMP en I. MERTENS, *Faillissementswet anno 2008*, Mechelen, Kluwer, 2008, 376.

van het specialiteitsbeginsel kan dus al afgeleid worden dat het eigendomsvoorbehoud in het gedrang komt wanneer de goederen vermengd blijken te zijn. Bovendien wordt dit ook nog eens expliciet in de Faillissementswet uitgedrukt: ‘*Ze mogen derhalve niet (...) vermengd zijn met een ander roerend goed*’.

Dat deze bepaling in de Faillissementswet werd ingeschreven is dus zeer normaal (en misschien zelfs overbodig). Het eigendomsvoorbehoud verschaft immers de schuldeiser een zekerheid doordat de eigendomsoverdracht uitgesteld wordt. Aangezien eigendom als het meest volwaardige zakelijke recht beschouwd wordt, is het specialiteitsbeginsel en de implicatie van de vermenging hier *ipso facto* van toepassing.⁶⁷

Het is niet onbelangrijk om op te merken dat de vermenging enkel kan gebeuren wanneer het soortgoederen betreft. Soortgoederen vormen namelijk in eerste instantie een ‘hoop’. Wanneer deze hoop niet meer geïdentificeerd kan worden als toebehorend aan één eigenaar of onderscheiden kan worden van andere eigenaars doordat andere soortgoederen met de oorspronkelijke hoop in aanraking gekomen zijn, dan heeft men te maken met vermenging.⁶⁸ Indien blijkt dat de goederen op de één of andere manier toch kunnen bepaald of geïdentificeerd worden (vb. aan de hand van een merk, serie- of productienummers, verpakking, door een vaste plek waar de goederen geplaatst worden,...) als de goederen van de schuldeiser (verkoper in het verhaal van het eigendomsvoorbehoud) dan kan de revindicatie gerust doorgaan.⁶⁹ De schuldeiser draagt hierbij de bewijslast.⁷⁰ Dit kan hij doen met alle middelen van het recht.⁷¹ Wanneer de goederen gedeeltelijk geïdentificeerd kunnen worden als de goederen van de verkoper dan is een revindicatie toegelaten voor dat geïdentificeerde gedeelte.⁷²

Een eenvoudig voorbeeld kan hier onmiddellijk duidelijkheid verschaffen. Een verkoper (A) levert 2000 vijzen aan een koper (C). Er is echter nog een leverancier die vijzen levert aan C, namelijk een verkoper (B). Wanneer de goederen van A en B vermengd raken in handen van C, is er geen sprake meer

⁶⁷ Het eigendomsrecht wordt immers in artikel 544 BW beschreven als ‘*het recht om op de meest volstrekte wijze van een zaak het genot te hebben en daarover te beschikken*’. S. STIJNS en H. VUYE, “Tendances et réflexions en matière d’abus de droit en droit des biens” in J. KOKELENBERG en F. VAN NESTE (eds.), *Eigendom*, Brugge, Die Keure, 1996, 97.

⁶⁸ R. JANSEN, “Over zaden die geen planten blijken te zijn, en de gevolgen daarvan...”, *TBBR* 2008, 271.

⁶⁹ A. CLOQUET, *Les nouvelles, Droit commercial IV*, Brussel, Larcier, 1985, 489-490, nr. 1648; B. DE CONINCK, “La réserve de propriété et son opposabilité en cas de concours”, *JLMB* 2005, 246.

⁷⁰ Antwerpen 3 februari 2005, *RW* 2005-2005, nr. 20, 789; E. DIRIX en R. DECORTE, *Zekerheidsrechten* in Beginselen van het Belgische Privaatrecht, Mechelen, Kluwer, 2006, 420.

⁷¹ B. DE CONINCK, “La réserve de propriété et son opposabilité en cas de concours”, *TBBR* 2005, 246.

⁷² E. DIRIX en R. DECORTE, *Zekerheidsrechten* in Beginselen van het Belgische Privaatrecht, Mechelen, Kluwer, 2006, 420.

van bepaalbaarheid of identificeerbaarheid in hoofde van A en B. Wanneer echter blijkt dat op de kop van elke vijs het logo van A vermeld staat, dan is wel voldaan aan het specialiteitsbeginsel, is er geen vermenging en kan A zijn eigendomsvoorbehoud verder uitoefenen.

De wijze waarop goederen hun bepaalbaar karakter kunnen verkrijgen zal vaak voor discussie vatbaar zijn. De rechter in kwestie zal moeten nagaan in hoeverre bepaalde kenmerken van een goed onder eigendomsvoorbehoud volstaan om dat goed te onderscheiden van andere.⁷³ Zo werd door het Franse Cour de Cassation beslist dat men cd's en cassettes van elkaar kan onderscheiden door hun specifieke codenummer.⁷⁴ Het hof van beroep van Luik vond dan weer dat een barcodenummer niet toelaat om goederen aan de vermenging te onttrekken omdat deze barcodes niet aangebracht werden door de schuldeiser.⁷⁵

Het tijdstip waarop deze individualisatie mogelijk moet zijn was vroeger het ogenblik van de samenloop.⁷⁶ Onder de nieuwe Faillissementswet van 1997 wordt echter aangenomen dat de identificatie ook op een later tijdstip kan zolang deze maar gebeurt vóór het proces-verbaal van verificatie van de schuldvorderingen.⁷⁷

b. De parlementaire voorbereiding

Om de juiste draagwijdte van de in natura-vereiste te kennen in de Faillissementswet en dus het verbod op vermenging in te schatten, is het nuttig om de parlementaire voorbereiding van artikel 101 Faill. W. erop na te kijken. De wetgever verduidelijkte in de parlementaire voorbereiding dat in de eerste plaats de goederen aanwezig moeten zijn in het vermogen van de schuldenaar (i.e. de in natura-vereiste) waarbij hij verder specificeert dat er geen sprake van zakelijke subrogatie kan zijn.⁷⁸ Verder wordt gesteld dat het betrokken goed bepaalbaar moet zijn waarbij de wetgever bepaalt dat het goed steeds voor identificatie en herkenning vatbaar moet blijven.⁷⁹

Het parlement voegt hier met andere woorden in het geval van vermenging niets toe aan wat hierboven al bij de algemene theorie over de vermenging

⁷³ I. SAMOY, *Middellijke vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 327-328.

⁷⁴ Cass. Fr. 14 april 1992.

⁷⁵ Luik 13 februari 2006, *JLMB* 2007, 1209.

⁷⁶ H. GEINGER, C. VAN BUGGENHOUT en C. VANHEUVERSWYN, "Overzicht van rechtspraak (1990-1995). Het faillissement en het gerechtelijk akkoord", *TPR* 1996, 1001.

⁷⁷ G. VERSCHELDEN, "Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden", *AJT* 1998-1999, 839.

⁷⁸ *Parl. St. Kamer* 1995-1996, nr. 330/2, 8.

⁷⁹ *Parl. St. Kamer* 1995-1996, nr. 330/2, 8; P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, "Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloopssituaties" in B. TILLEMANS en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 182; E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 489.

gesteld werd. Vermengde soortgoederen zijn immers niet meer identificeerbaar en voldoen dus niet aan het specialiteitsbeginsel.

3.2. EEN COLLECTIEVE REVINDICATIE ALS ALTERNATIEF VOOR DE TRADITIONELE ZIENSWIJZE?

De traditionele algemene theorie van de vermenging zoals deze hierboven beschreven werd blijkt echter zeer nefaste gevolgen te hebben voor de verkopers onder een beding van eigendomsvoorbehoud. De schuldeisers verliezen immers hun eigendomsrecht aan de schuldenaar in wiens handen de vermenging plaats vindt.

Deze traditionele visie werd dan ook doorheen de tijd vaak het voorwerp van discussie in de rechtspraak en rechtsleer.⁸⁰ Daarom werd gezocht naar alternatieven die aan deze heikele situatie kunnen remediëren. Dat alternatief werd gevonden in een collectieve revindicatie waarbij de vermengde goederen in mede-eigendom komen van de personen (deze kunnen zowel de koper als de verkoper(s) omvatten) wiens goederen vermengd zijn.⁸¹ Het grote voordeel van deze constructie is dat de goederen echter niet vast blijven zitten in deze mede-eigendom. De mede-eigenaars kunnen immers niet gedwongen worden om in onverdeeldheid te blijven en kunnen beroep doen op artikel 815 BW zodat de deelgenoten op elk moment uit onverdeeldheid kunnen treden.⁸²

In eerste instantie werd deze zienswijze door de rechtsleer en rechtspraak verworpen omdat men in deze mede-eigendom niets meer zag dan een vermomde aanspraak op ieders individuele eigendom.⁸³ Thans wordt echter door het overgrote deel van de rechtsleer de figuur van de collectieve vordering terecht aanvaard.⁸⁴

⁸⁰ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 396.

⁸¹ E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 491; V. SAGAERT, "Het 'in natura' vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop", *TBH* 2003, 777.

⁸² H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht V: Boek III Mede-eigendom* in *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 56.

⁸³ Brussel 19 november 1949, *Rev. Faill.* 1949-1950, 219; Bergen 6 juni 1990, *JLMB* 1990, 1499; A. CLOQUET, *Les nouvelles, Droit commercial IV*, Brussel, Larcier, 1985, 492 nr. 1655; P. COPPENS, "Examen de jurisprudence: Faillietes et concordats", *JT* 1953, 8; zie verder voetnoot 1482 bij V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 397.

⁸⁴ E. BRUNET, J. SERVAIS en C. RESTEAU, *R.P.D.B., V Faillite et banqueroute*, Brussel, Bruylant, 1950, 465, nr. 1455; E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 491; R. JANSEN, "Over zaden die geen planten blijken te zijn, en de gevolgen daarvan...", *TBBR* 2008, 271; V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 398; I SAMOY, *Middellijke vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 326-328; M.E. STORME, *Handboek vermogensrecht: Goederen- en insolventierecht*, Gent-Mariakerke, www.storme.be, 2010, 253; J. VAN DEN BERGH en A. DE CALUWE, *Afbetalingsovereenkomsten* in *Algemene Practische Rechtsverzameling (A.P.R.)*, Gent, Story-Scientia, 1975, 145; J. VAN RYN en J. HEENEN, *Principes de droit commercial IV*, Brussel, Bruylant, 1988, 45.

Hieronder worden eerst de redenen opgesomd waarom deze collectieve revindicatie te verkiezen valt boven de traditionele zienswijze. Daarna wordt stil gestaan bij de juridische kwalificatie van dit soort mede-eigendom en de eventuele problemen die de modaliteiten van deze kwalificatie met zich meebrengen. Als sluitstuk van de collectieve revindicatie worden ten slotte enkele hypothesen uitgewerkt waarbij de theorie telkens toegepast wordt en eventueel voor bepaalde moeilijkheden komt te staan.

3.2.1. *Motieven voor de collectieve benadering*

DIRIX stelt terecht dat het eigendomsvoorbehoud uit art. 101 Faill. W. restrictief moet geïnterpreteerd worden. Het mag niet uitgebreid worden om andere goederen of schuldvorderingen tot zekerheid te stellen.⁸⁵ Deze restrictieve interpretatie slaat echter op het zekerheidsaspect van het eigendomsvoorbehoud op andere goederen dan diegene waarvoor het bedongen werd en dus niet over een bepaalde regeling van collectieve vordering die het tenietgaan door de vermenging kan counteren.

De aanzet tot deze collectieve denkwijze werd gegeven vanuit de gedachte van de billijkheid.⁸⁶ Als voorbeeld hierbij kan gegeven worden: verkoper A levert 1000 appels aan koper B. Koper B voegt echter 5 eigen appels aan de hoop toe zodat er vermenging optreedt. Het gevolg zou dus zijn dat koper B beloond wordt terwijl hij *ab initio* geen enkel recht kon laten gelden op de goederen onder eigendomsvoorbehoud (tenzij een voorwaardelijk recht nl. het goed in eigendom verkrijgen wanneer hij de volledige prijs betaald).⁸⁷ Dit laatste strookt niet met het billijkheidsgevoel.

Bovendien is het alternatief dat aangeboden wordt niet in strijd met het specialiteitsbeginsel aangezien het geheel, waarop de figuur van de mede-eigendom van toepassing is, identificeerbaar blijft.⁸⁸

Daarnaast kan ook verwezen worden naar enkele wettelijke regelingen die uitdrukkelijk de collectieve revindicatie voorstellen wanneer goederen vermengd zijn.⁸⁹ Uit deze gevallen blijkt dat het perfect mogelijk zou zijn om de collectieve revindicatie ook toe te passen op de situatie van het eigendomsvoorbehoud.

3.2.2. *De juridische kwalificatie van deze collectieve vordering*

⁸⁵ E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 485.

⁸⁶ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 396.

⁸⁷ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 396.

⁸⁸ V. SAGAERT, "Het 'in natura' vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop", *TBH* 2003, 777.

⁸⁹ Art. 471, tweede lid Venn. W.; Art. 242, §2, 1^e lid W. Venn.; Art. 10, tweede lid KB nr .62 van 10 november 1967 ter bevordering van de omloop van financiële instrumenten; Zie voor een uitgebreide argumentatie: V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 399-406.

Het gevolg van deze collectieve revindicatie is dat de goederen (zoals hierboven reeds gesteld werd) in mede-eigendom komen.⁹⁰ De goederen komen dus in onverdeeldheid tussen de personen die de goederen revindiceren.⁹¹ Het is belangrijk om te bekijken met wat voor soort mede-eigendom we hier te maken hebben. Er wordt aangenomen dat het hier gaat om een vorm van gewone mede-eigendom.⁹² Er is immers aan de karakteristieke kenmerken van een gewone of toevallige mede-eigendom voldaan. Zo wordt deze onverdeeldheid gekenmerkt door toeval. De mede-eigenaren hebben zich niet op deze ongewilde situatie kunnen voorbereiden zodat er zich een ongeorganiseerde situatie voordoet.⁹³ Als laatste kan men ook erop wijzen dat de voorliggende mede-eigendom ook een tijdelijk karakter heeft.⁹⁴ De mede-eigenaren zullen zo snel mogelijk uit de onverdeeldheid willen treden om hun afzonderlijk aandeel te revindiceren.

De mede-eigendomfiguur staat volledig ten dienste van de collectieve revindicatie. Hierin ligt immers het belang van de hele constructie: een individuele revindicatie is niet meer mogelijk door het specialiteitsbeginsel zodat men zich via de mede-eigendom gezamenlijk kan richten tot de persoon in wiens handen de goederen vermengd werden. Het is belangrijk om erop te wijzen dat een collectieve revindicatie slechts zal kunnen uitgeoefend worden wanneer er een akkoord bestaat tussen de verschillende personen die eigendomsaanspraken hebben op de vermengde goederen.⁹⁵ Dit is een uitdrukking van de traditionele zienswijze die stelt dat een deelgenoot geen revindicatie van het gemene goed kan vorderen zonder de toestemming van de andere deelgenoten omdat het abstract-mathematisch karakter van het recht van de deelgenoot niet kan toegepast worden op het gemene goed.⁹⁶ Anders gezegd: het recht van iedere deelgenoot slaat op ieder kleinste mogelijke deeltje van het gemene goed en valt niet mathematisch op het goed af te bakenen, het betreft elke morzel van het goed. Daaruit volgt dan dat een deelgenoot niet individueel kan revindiceren doch het akkoord nodig heeft van zijn mede-deelgenoten. Dit is mijns inziens de juiste redenering. Bovendien moeten de

⁹⁰ V. SAGAERT, "Het 'in natura' vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop", *TBH* 2003, 777.

⁹¹ I SAMOY, *Middellijke vertegenwoordiging*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 327.

⁹² V. SAGAERT, B. TILLEMEN en A. VERBEKE, *Vermogensrecht in kort bestek: Goederen- en bijzondere overeenkomstenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 66; V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 412; H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht V: Boek III Mede-eigendom in Beginselen van Belgisch privaatrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 20.

⁹³ H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht V: Boek III Mede-eigendom in Beginselen van Belgisch privaatrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 8.

⁹⁴ V. SAGAERT, B. TILLEMEN en A. VERBEKE, *Vermogensrecht in kort bestek: Goederen- en bijzondere overeenkomstenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 66; V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 69-70; H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht V: Boek III Mede-eigendom in Beginselen van Belgisch privaatrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 8-9.

⁹⁵ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 412.

⁹⁶ H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht V: Boek III Mede-eigendom in Beginselen van Belgisch privaatrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 29.

eigenaars onder eigendomsvoorbehoud na vermenging genoeg nemen met een restitutie naar equivalent. Uit de aard van soortgoederen volgt per slot van rekening dat men de eigen verkochte goederen niet meer zal kunnen revindiceren maar dat men zich tevreden zal moeten stellen met eventueel andere soortzaken (wat geen problemen oplevert gezien de onderlinge verwisselbaarheid van soortgoederen). Aangenomen wordt dat bij een revindicatie naar equivalent het akkoord vereist is van de eigenaars.⁹⁷ Het feit dat in deze situatie een mede-eigendom ontstaat, ontslaat de personen die eigendomsaanspraken willen laten gelden niet van dit akkoord. De mede-eigendom strekt er immers toe om een revindicatie bij equivalent mogelijk te maken.

In tegenstelling tot wat SAGAERT stelt lijkt het mijns inziens niet onwaarschijnlijk dat dit akkoord in eerste instantie enige problemen kan opleveren.⁹⁸ In de hypothese dat er immers vermenging optreedt tussen eigen goederen van de koper en de goederen onder eigendomsvoorbehoud die toebehoren aan de verkoper(s) zal de koper er vaak geen baat bij hebben om met dit akkoord in te stemmen. De curator (die de failliete boedel vertegenwoordigt) zal eventueel nog uitgaan van de klassieke stelling en zodoende zijn akkoord niet verlenen om in die zin een grotere gelijkheid tussen de schuldeisers te bewerkstelligen. De collectieve revindicatie is namelijk de eerste stap naar de slachtbank waarop de goederen van de gefailleerde zullen belanden. Het feit dat elke mede-eigenaar steeds zijn aandeel (en dus zijn recht) kan revindiceren brengt geen soelaas in deze hypothese.⁹⁹ De verkoper(s) mogen in dat geval dan wel een principiële erkenning krijgen van hun eigendomsrecht tegen de failliete boedel, dit eigendomsrecht is *an sich* niets meer dan een lege doos omdat het door het gebrek aan een revindicatie niet liquideerbaar is. Ondanks het feit dat de goederen dus door de mede-eigendom buiten de boedel blijven en een afzonderlijke boedel vormen zal er zonder collectieve revindicatie immers niets concreets achter ieders aandeel in die mede-eigendom schuilen.

De situatie van mede-eigendom is uiteraard niet het eindpunt in het verhaal, het kan immers de verkopers niet bevredigen dat de goederen samengeklit blijven. Daarom zullen de mede-eigenaars beroep doen op art. 815 BW dat het principe voorop stelt dat elk van de deelgenoten op ieder ogenblik uit onverdeeldheid kunnen treden.¹⁰⁰

⁹⁷ M. MALAURIE, *Les restitutions en droit civil*, Parijs, Editions Cujas, 1991, 91-92; V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 412.

⁹⁸ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 412.

⁹⁹ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 412.

¹⁰⁰ S. BOUFFLETTE, "Copropriété ordinaire et possession mobilière" in P. LECOCQ (ed.), *La copropriété*, Luik, Antemis, 2009, 12; V. SAGAERT, B. TILLEMEN en A. VERBEKE, *Vermogensrecht in kort bestek: Goederen- en bijzondere overeenkomstenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 68; H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht V: Boek III Mede-eigendom* in *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 55.

De omvang van eenieders aandeel wordt vermoed gelijk te zijn.¹⁰¹ Doch dit vermoeden is weerlegbaar zodat elk van de betrokken partijen zal moeten bewijzen op welk deel zij aanspraak kunnen maken.¹⁰²

3.2.3. *Wat bij het fluctueren van het voorwerp van de mede-eigendom?*

De vraag die rijst is wat er gebeurt wanneer de detentor van de goederen onder mede-eigendom bepaalde beschikkingshandelingen stelt die implicaties hebben op een gedeelte van de 'hoop' soortgoederen. In het geval van eigendomsvoorbehoud zal die detentor altijd de persoon van de koper-schuldenaar betreffen. Deze kan een gedeelte van de goederen vervreemden of gelijksoortige zaken aankopen. Bovendien kunnen bepaalde goederen uit die hoop teniet gaan.¹⁰³ Hoe wordt het aandeel van iedere deelgenoot dan nog bepaald?

Als algemene regel geldt dat elke deelgenoot op een gelijke manier nadeel dan wel voordeel ondervindt door de beschikkingshandelingen. Er wordt pondspondsgewijs verdeeld zodat ieder naar evenredigheid van zijn aandeel in de mede-eigendom het verlies of de winst draagt.¹⁰⁴

Zoals hierboven reeds gesteld werd geldt, in de situatie van eigendomsvoorbehoud, de koper-schuldenaar als detentor van de zaak. In die zin moet dan ook terecht een nuance aangebracht worden omdat een vermenging van de goederen onder eigendomsvoorbehoud ook kan gebeuren met de goederen die toebehoren aan de debiteur (omdat deze bijvoorbeeld al een deel van de goederen onder eigendomsvoorbehoud betaald heeft).¹⁰⁵ In dat geval kan een vraagteken geplaatst worden naast het principe van de pondspondsgewijze toerekening van beschikkingshandelingen. Er is immers wetgeving die bij de revindicatie van gegiraliseerde en gedematerialiseerde effecten bepaalt dat wanneer de goederen van de schuldeiser(s) vermengd werden met de goederen van de schuldenaar de regel van de pondspondsgewijze verdeling wordt uitgeschakeld.¹⁰⁶ In dat geval is er sprake

¹⁰¹ Art. 577-2, §2 BW; H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht V: Boek III Mede-eigendom* in *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, Antwerpen, Kluwer, 1997, 21.

¹⁰² V. SAGAERT, "Het 'in natura' vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop", *TBH* 2003, 777.

¹⁰³ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 414.

¹⁰⁴ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, "Het eigendomsvoorbehoud verbintenissenrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloop situaties" in B. TILLEMANN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 182; E. DIRIX, "De verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde" in *Om deze redenen. Liber Amicorum Armand Vandeplas*, Gent, Mys & Breesch, 1994, 197; V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 416.

¹⁰⁵ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 419.

¹⁰⁶ Art. 471, vierde lid Venn. W.; Art. 8, derde lid wet 2 januari 1991 betreffende de markt van de effecten, van de overheidsschuld en het monetair beleidsinstrumentarium; Art. 10, derde lid, tweede zin KB nr. 62 10 november 1967 ter bevordering van de omloop van financiële instrumenten; V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 421.

van een *protective co-ownership* of een numerieke mede-eigendom die erin bestaat dat de schuldeisers-mede-eigenaren geen nadeel ondervinden van de beschikkingshandelingen die gesteld werden door de schuldenaar. Zij hebben in dit geval recht op een bepaald aantal van de vermengde goederen en niet op een proportie van de gemene zaak.¹⁰⁷ Het verlies of de winst die door de beschikkingshandelingen gebeuren zijn dus enkel en alleen ten nadele dan wel ten voordele van de koper-schuldenaar.¹⁰⁸ Een eenvoudig voorbeeld kan hier duidelijkheid verschaffen. Wanneer in het vermogen van een schuldenaar 100 eigen effecten vermengd geraken met 100 effecten van een verkoper onder eigendomsvoorbehoud dan zal in geval van het tenietgaan van 50 effecten de verkoper nog steeds aanspraak kunnen maken op 100 effecten terwijl de koper-schuldenaar zijn aandeel beperkt zal zien tot 50 effecten.

De pertinente vraag is uiteraard of deze regeling ook toegepast kan worden buiten de wettelijk voorziene toepassingen. Deze vraag moet terecht positief beantwoord worden en kan ruim of beperkt ingevuld worden.¹⁰⁹ Zo zal de verantwoording van het antwoord op deze vraag bepalend zijn voor de draagwijdte ervan. Enerzijds kan men immers stellen dat de figuur van de numerieke mede-eigendom gebaseerd is op de gedachte dat de koper-schuldenaar geacht wordt rechtmatig gehandeld te hebben en dus over zijn eigen goederen (en niet deze van de verkoper) te hebben beschikt.¹¹⁰ Anderzijds kan men de draagwijdte van de *protective co-ownership* beperken door te stellen dat deze gebaseerd is op een fout van de schuldenaar en dus enkel toegepast kan worden indien de schuldenaar in strijd met zijn verplichtingen de vermenging heeft doen ontstaan.¹¹¹

3.3 VERMENGING VAN DE GOEDEREN VAN ÉÉN VERKOPER

In de hypothese dat de vermengde goederen allen goederen zijn die toebehoren aan één en dezelfde leverancier onder eigendomsvoorbehoud stelt het

¹⁰⁷ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 421; L. VAN VLIET, *Transfer of movables in German, French, English and Dutch law*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2000, 100.

¹⁰⁸ L. VAN VLIET, *Transfer of movables in German, French, English and Dutch law*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 2000, 101.

¹⁰⁹ L. CORNELIS en R. VERSTRAETEN, “Mag er nog wit worden gewassen”, *TBH* 1992, 181; E. DIRIX, “De verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde” in *Om deze redenen. Liber Amicorum Armand Vandeplass*, Gent, Mys & Breesch, 1994, 197; V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 421; M.E. STORME, “Overdracht van roerende goederen, vestiging van pandrecht, eigendomsvoorbehoud: een poging tot systematisatie”, in *Zakenrecht: absoluut niet een rustig bezit, XVIIIe Postuniversitaire cyclus Willy Delva 1991-1992*, Antwerpen, Kluwer, 1992, 506; Zie voor een afwijzend antwoord op deze vraag: P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloop situaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 182.

¹¹⁰ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 422-423.

¹¹¹ M.E. STORME, “Overdracht van roerende goederen, vestiging van pandrecht, eigendomsvoorbehoud: een poging tot systematisatie”, in *Zakenrecht: absoluut niet een rustig bezit, XVIIIe Postuniversitaire cyclus Willy Delva 1991-1992*, Antwerpen, Kluwer, 1992, 506.

probleem van het specialiteitsbeginsel zich niet.¹¹² Beter gezegd: wanneer vaststaat dat de goederen die in de handen van de koper-schuldenaar vermengd werden in hun geheel toebehoren aan één verkoper-schuldeiser, zal die verkoper-schuldeiser geen verdere bewijslast dragen met betrekking tot de identificatie van die goederen.¹¹³

Een voorbeeld uit de praktijk kan dit illustreren.¹¹⁴ Een leverancier van petroleum doet vier opeenvolgende leveringen aan een koper onder eigendomsvoorbehoud. Wanneer de koper echter na een tijd failliet gaat, tracht de leverancier de resterende hoeveelheid petroleum en de prijs die in de plaats kwam van de verkochte hoeveelheid petroleum te revindiceren. De curator verweert zich echter door te stellen dat de goederen vermengd werden en daardoor de eigendomsaanspraak van de verkoper vervalt. De rechtbank van koophandel te Gent oordeelde echter dat er van vermenging geen sprake kon zijn: *“De curator toont niet aan dat andere leveranciers dan eiseres Gasoil hebben geleverd, zodat er mag van uitgegaan worden (...) dat de resterende hoeveelheden afkomstig zijn van de leveringen van de eiseres. Aangezien steeds dezelfde soort goederen (...) werd geleverd, is er van vermenging (...) geen sprake”*.¹¹⁵

3.4. VERMENGING VAN DE GOEDEREN VAN MEERDERE VERKOPERS

Uit hetgeen hierboven beschreven werd volgt dat de figuur van de collectieve revindicatie via mede-eigendom van toepassing moet kunnen zijn wanneer het een situatie betreft waarbij de goederen van twee verkopers onder eigendomsvoorbehoud vermengd werden. In dit geval zijn immers enkel de onderlinge belangen van de rechthebbenden in het geding zodat zij niet in concurrentie komen met de overige schuldeisers van de koper-schuldenaar.¹¹⁶

Wanneer twee verkopers van grind (onder het beding van eigendomsvoorbehoud) hun goederen vermengd zien in het vermogen van een koper, moet toegelaten worden dat die twee verkopers hun goederen in mede-eigendom brengen om zo te ontsnappen aan de problematiek van het specialiteitsbeginsel. Het akkoord om tot de effectieve collectieve revindicatie te komen zal in dit geval geen problemen teweeg brengen.¹¹⁷ Daarna zullen elk van de twee leveranciers van het grind beroep kunnen doen op art. 815 BW dat

¹¹² P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloop situaties” in B. TILLEMANS en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 182.

¹¹³ Kh. Gent 24 december 1999, *TBBR* 2000, 380; B. DE CONINCK, “La réserve de propriété et son opposabilité en cas de concours”, *TBBR* 2005, 246; E. DIRIX en R. DECORTE, *Zekerheidsrechten* in Beginselen van het Belgische Privaatrecht, Mechelen, Kluwer, 2006, 420.

¹¹⁴ Kh. Gent 8 april 2008, *RW* 2008-2009, nr. 23, 976.

¹¹⁵ Kh. Gent 8 april 2008, *RW* 2008-2009, nr. 23, 977.

¹¹⁶ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 419.

¹¹⁷ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 412.

hen toelaat om op elk moment uit de onverdeeldheid te treden.¹¹⁸ Hun aandeel in die onverdeeldheid wordt vermoed, zoals hierboven reeds uiteengezet, gelijk te zijn, doch dit is een weerlegbaar vermoeden zodat ze zullen moeten aantonen op welk deel zij aanspraak maken.¹¹⁹ Wanneer blijkt dat het aantal ton grind niet meer correspondeert met de hoeveelheid grind die men verkocht had, zal dit verlies pondspondsgewijs worden toegerekend.¹²⁰

3.5. VERMENGING TUSSEN GOEDEREN VAN DE VERKOPER(S) EN DE KOPER

Als laatste wordt de situatie behandeld waarbij goederen van de verkoper(s) vermengd werden met de goederen van de koper (omdat deze laatste eventueel al een deel van de goederen onder eigendomsvoorbehoud betaald heeft).

De eerste vraag die hierbij gesteld moet worden is of de figuur van de collectieve revindicatie via mede-eigendom ook op dit soort gevallen kan toegepast worden. Het antwoord op deze vraag is delictaler dan in de vorige situaties aangezien nu ook de concurrente schuldeisers in het verhaal opduiken. Zij zullen zich namelijk later kunnen verhalen op die specifieke goederen van hun schuldenaar.¹²¹ Vandaar dat een klassieke zienswijze ervan uitgaat dat bij vermenging van de eigen goederen van de debiteur en die van de verkoper er geen sprake kan zijn van een collectieve revindicatie maar dat de klassieke leer van de vermenging hierop van toepassing is. De goederen zijn dan ‘*inséparables*’ en dus niet te revindiceren.¹²² Hierop werd door de klassieke zienswijze één uitzondering toegestaan namelijk in het geval waarbij de zaken op het moment van de vermenging toebehoorden aan de schuldeiser (omdat in het geval van eigendomsvoorbehoud de prijs nog niet betaald werd) maar op

¹¹⁸ S. BOUFFLETTE, “Copropriété ordinaire et possession mobilière” in P. LECOCQ (ed.), *La copropriété*, Luik, Antemis, 2009, 12; V. SAGAERT, B. TILLEMEN en A. VERBEKE, *Vermogensrecht in kort bestek: Goederen- en bijzondere overeenkomstenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 68; H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht V: Boek III Mede-eigendom* in Beginselen van Belgisch privaatrecht, Antwerpen, Kluwer, 1997, 55.

¹¹⁹ Art. 577-2, §2 BW; V. SAGAERT, “Het ‘in natura’ vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop”, *TBH* 2003, 777; H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht V: Boek III Mede-eigendom* in Beginselen van Belgisch privaatrecht, Antwerpen, Kluwer, 1997, 21.

¹²⁰ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloopsituaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 182; E. DIRIX, “De verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde” in *Om deze redenen. Liber Amicorum Armand Vandeplas*, Gent, Mys & Breesch, 1994, 197; V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 416.

¹²¹ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 419.

¹²² L. FREDERICQ, *Traité de droit commercial belge*, Gent, Editions Fecheyr, 1949, 649; V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 419-420; M.E. STORME, “Overdracht van roerende goederen, vestiging van pandrecht, eigendomsvoorbehoud: een poging tot systematisatie”, in *Zakenrecht: absoluut niet een rustig bezit, XVIIIe Postuniversitaire cyclus Willy Delva 1991-1992*, Antwerpen, Kluwer, 1992, 506.

het moment van de revindicatie de goederen (gedeeltelijk) toebehoren aan de schuldenaar.¹²³

Het is echter beter om de collectieve vordering via de constructie van mede-eigendom in het algemeen toe te passen wanneer de goederen van een verkoper en een koper vermengd worden. De mede-eigendom strekt er immers toe om een bewijsproblematiek uit de weg te gaan en komt in dat opzicht niet in conflict met de eigendomsaanspraken van de schuldenaar en zijn overige schuldeisers.¹²⁴ Dit moet mijns inziens ook uit rechtseconomisch oogpunt aangemoedigd worden gezien het de zekerheidsfunctie van het eigendomsvoorbehoud bevordert. In het tegenovergestelde geval zou een verkoper anders geen genoegen meer nemen met (kleine) gedeeltelijke betalingen aangezien dit ertoe zou kunnen leiden dat hij bij vermenging zijn eigendomsaanspraak op de rest van de goederen in rook ziet opgaan.

Hierboven werd reeds dieper ingegaan op het heikele punt van het akkoord dat nodig is om tot collectieve revindicatie over te gaan. Ook de koper (bij faillissement vertegenwoordigd door de curator) zal in zijn hoedanigheid van mede-eigenaar moeten instemmen. De curator kan ervoor kiezen om zijn akkoord niet te geven ingeval deze een voorliefde heeft voor de gelijkheid van de schuldeisers, aangewakkerd door de klassieke leer van de vermenging en de betwisting van de mede-eigendomsconstructie in geval van aanspraken van zowel de koper als de verkoper.

Er werd ook al op gewezen dat in de hypothese die voorligt moet gekozen worden voor een numerieke mede-eigendom of een *protective co-ownership* indien het voorwerp van de mede-eigendom door toedoen van de koper fluctueert.¹²⁵

Primordiaal aan het vraagstuk over wat men kan doen om de eigendomsaanspraken van de verkoper en koper op vermengde goederen uit de weg te gaan zijn er ook mogelijkheden om de vermenging *an sich* te vermijden. Zo moet men het erover eens zijn dat in het geval er sprake is van bedrog in hoofde van de koper, er geen vermenging met diens goederen tot stand komt. Wanneer bijvoorbeeld A 1000 appelen aan B verkoopt onder

¹²³ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 420.

¹²⁴ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 420.

¹²⁵ L. CORNELIS en R. VERSTRAETEN, “Mag er nog wit worden gewassen”, *TBH* 1992, 181; E. DIRIX, “De verbeurdverklaring met toewijzing aan de benadeelde” in *Om deze redenen. Liber Amicorum Armand Vandeplass*, Gent, Mys & Breesch, 1994, 197; V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 421; M.E. STORME, “Overdracht van roerende goederen, vestiging van pandrecht, eigendomsvoorbehoud: een poging tot systematisatie”, in *Zakenrecht: absoluut niet een rustig bezit, XVIIIe Postuniversitaire cyclus Willy Delva 1991-1992*, Antwerpen, Kluwer, 1992, 506; Zie voor een afwijzend antwoord op deze vraag: P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloopssituaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 182.

eigendomsvoorbehoud en B er bedrieglijk 3 appels aan toevoegt om zo de goederen vermengd te zien kan de verkoper zich mijns inziens zowel beroepen op het algemeen rechtsbeginsel *fraus omnia corrumpit* alsook op de figuur van de pauliaanse vordering. Enerzijds zal het algemeen rechtsbeginsel *fraus omnia corrumpit* ervoor zorgen dat in geval van bedrog de verkoper(s) zich de handeling van de koper niet moet(en) laten tegenwerpen.¹²⁶ Zo kunnen zij beletten dat het door de schuldenaar beoogde en verboden resultaat niet zal plaats vinden tegenover hen en er geen vermenging zal optreden met de koper, zodat er ofwel, in het geval van één verkoper, geen sprake is van vermenging ofwel, in het geval van meerdere verkopers, de koper geen aanspraken heeft in de vermengde goederen. Hierdoor zullen alle hierboven besproken problemen met betrekking tot de mede-eigendom tussen koper en verkoper(s) zich niet stellen.¹²⁷ Anderzijds kan men ook beroep doen op de *actio pauliana* om de bedrieglijke handeling van de schuldenaar niet tegenwerpelijk te laten zijn aan de verkoper(s).¹²⁸ De pauliaanse vordering strekt er namelijk toe om op te komen tegen de handelingen die een schuldenaar met bedrieglijke benadeling van hun rechten (en dus verhaalsmogelijkheden) heeft verricht.¹²⁹ Het recht van de verkoper onder eigendomsvoorbehoud bestaat er immers in dat hij bij een niet-betalen van de prijs het goed kan revindiceren. Ook eenzijdige rechtshandelingen vallen onder de pauliaanse vordering.¹³⁰ Wanneer de koper bedrieglijk vermenging in de hand werkt om ervoor te zorgen dat de verkoper zijn eigendomsaanspraak verliest dan neemt hij *ipso facto* een recht weg uit het vermogen van de verkoper zodat deze hiertegen moet kunnen optreden. Aan de voorwaarden van de pauliaanse vordering is dan ook duidelijk voldaan. De verkoper was immers al schuldeiser van de schuldenaar alvorens het bedrog plaats vond en er is benadeling in hoofde van die schuldeiser.¹³¹ Het grote

¹²⁶ Cass. 19 maart 2004, *RW* 2006-2007, nr. 17, 723. Het algemeen rechtsbeginsel van *fraus omnia corrumpit* kan immers gedefinieerd worden als ‘het verbod om zich op zijn bedrieglijke of arglistige handelwijze te beroepen om de toepassing van een rechtsregel in zijn voordeel te rechtvaardigen’. Zie o.a.: E. DEKEZEL, ‘Opzet, aansprakelijkheid en intern regres: verandert het Hof van Cassatie het geweer van schouder’, *RABG* 2010, 1298; J. KIRKPATRICK, ‘La maxime *fraus omnia corrumpit* et la réparation du dommage causé par un délit intentionnel en concours avec une faute involontaire de la victime’, *JT* 2003, 574; J.F. ROMAIN, *Théorie critique du principe général de bonne foi en droit privé: des atteintes à la bonne foi, en général, et de la fraude, en particulier*, Brussel, Bruylant, 2000.

¹²⁷ Cass. 19 maart 2004, *RW* 2006-2007, nr. 17, 723.

¹²⁸ Art. 1167 BW; Desgevallend: art. 20 Faill. W; Cass. 19 maart 2004, *RW* 2006-2007, nr. 17, 723; Cass. 15 mei 1992, *T. Not.* 1993, 70; C. CAUFFMAN, ‘Pauliaanse vordering’ in X., *Commentaar Bijzondere overeenkomsten*, Mechelen, Kluwer, 2007, 29-30; V. SAGAERT, ‘De gevolgen van de *actio pauliana* en haar band met de ongerechtvaardigde verrijking’, *TBBR* 2001, 570.

¹²⁹ Art. 1167 BW; C. CAUFFMAN, ‘Pauliaanse vordering’ in X., *Commentaar Bijzondere overeenkomsten*, Mechelen, Kluwer, 2007, 17; A. LENAERTS, ‘Over de pauliaanse vordering: draagwijdte van de anterioriteitsvoorwaarde en rechtsgevolgen’, *TBBR* 2009, 494.

¹³⁰ C. CAUFFMAN, ‘Pauliaanse vordering’ in X., *Commentaar Bijzondere overeenkomsten*, Mechelen, Kluwer 2007, 25.

¹³¹ C. CAUFFMAN, ‘Pauliaanse vordering’ in X., *Commentaar Bijzondere overeenkomsten*, Mechelen, Kluwer 2007, 9-21; C. LEBON, ‘Actio pauliana en schenkingen: derdemedeplichtigheid van de begiftigde moet niet bewezen worden’, *NJW* 2010, 701-702.

discussiepunt zal dan ook ontstaan omtrent de aard van de handeling van de schuldenaar. Was het toevoegen van eigen goederen aan de goederen onder eigendomsvoorbehoud bedrieglijk of niet?

4. DE BEWERKING VAN GOEDEREN ONDER EIGENDOMSVOORBEHOUD

4.1. ALGEMEEN

Alvorens over te gaan tot de werkelijke problematiek van de bewerking van goederen onder eigendomsrecht kan het nuttig zijn snel nog even te wijzen op de basisprincipes van de revindicatie van dit soort goederen. Zo zagen we dat als voorwaarde voor het uitoefenen van die revindicatie vereist is dat de goederen zich nog in natura in het vermogen van de koper-schuldenaar bevinden.¹³² Bovendien moeten die goederen individualiseerbaar en bepaalbaar blijven in dat vermogen, anders komt het eigendomsrecht van de verkoper in gevaar.¹³³ De bewijslast hiervoor ligt bij de verkoper.¹³⁴

Onmiddellijk wordt duidelijk dat de bewerking van de goederen die voorwaarde kan aantasten. Wanneer de koper bepaalde bewerkingen aan de zaak verricht die ertoe leiden dat de zaken niet meer identificeerbaar of bepaalbaar zijn als de goederen van de verkoper-schuldeiser verliest de verkoper-schuldeiser in principe zijn eigendomsrecht op de bewerkte zaken (waaruit uiteraard ook volgt dat laatstgenoemde zijn zekerheidsrecht verliest).¹³⁵ Wanneer de koper immers zulke bewerkingen verricht, kan er zaakvorming zijn opgetreden zodat de koper door het loutere bewerken van de zaak onder eigendomsvoorbehoud eigenaar wordt van die zaak.¹³⁶

¹³² P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloopsituaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 180; A.S. GIGOT, “L’opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité”, *TBH* 2011, nr. 6, 519; M. GREGOIRE, “Questions liées à l’invocation d’une clause de réserve de propriété” in *Mélanges offerts à Pierre Van Ommeslaghe*, Brussel, Bruylant, 2000, 478.

¹³³ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloopsituaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 180; E. VAN CAMP en I. MERTENS, *Faillissementswet anno 2008*, Mechelen, Kluwer, 2008, 376.

¹³⁴ A.S. GIGOT, “L’opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité”, *TBH* 2011, nr. 6, 520.

¹³⁵ B. DE CONINCK, “La réserve de propriété et son opposabilité en cas de concours”, *TBBR* 2005, 244-245.

¹³⁶ E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 489; V. SAGAERT, “Het ‘in natura’ vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop”, *TBH* 2003, 774.

Hieronder wordt eerst ingegaan op de geldende meerderheidsvisie in de rechtspraak en rechtsleer. Daarna wordt een alternatief aangeboden door beroep te doen op de regels van de zaakvorming.

4.2. DE VERKEERSOPVATTING ALS TRADITIONELE VISIE

4.2.1. Algemeen

De prangende vraag die zich bij de bewerking van goederen opwerpt is hoe de eis van bepaalbaarheid en identificatie moet ingevuld worden. Inspiratie daarvoor kan gevonden worden in de parlementaire voorbereiding waar de wetgever verduidelijkt wat het onder de term ‘bepaalbaarheid’ van een goed verstaat m.a.w. wanneer een goed nog herkenbaar is.¹³⁷ Daarbij stelt de wetgever: “*Het verkochte goed mag wel enige bewerking hebben ondergaan (...) maar identificatie of herkenning moet steeds mogelijk blijven. Het goed mag niet zijn verbruikt of fundamenteel omgevormd*”.¹³⁸ De loutere bewerking van de zaak laat het eigendomsrecht van de verkoper onder eigendomsrecht niet tenietgaan. Er wordt dus niet vereist dat het goed zijn identiteit ongewijzigd behoudt.¹³⁹ Daarentegen mag de bewerking wel niet zover gaan dat het goed niet meer herkenbaar is.¹⁴⁰ Herkenbaarheid betekent dat de essentiële en voornaamste kenmerken van een goed ongewijzigd bleven door de bewerking.¹⁴¹ De parlementaire voorbereiding volgt hierbij de doctrine waarin gesteld wordt dat een zaak zich slechts in een andere staat bevindt wanneer er merkelijke wijzigingen aan die zaak gebeurd zijn.¹⁴²

¹³⁷ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijkheid van het beding in de verschillende samenloopsituaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 181; E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 489.

¹³⁸ *Parl. St.* Kamer 1995-1996, nr. 330/2, 8; P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijkheid van het beding in de verschillende samenloopsituaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 181; E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 489; A.S. GIGOT, “L’opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité”, *TBH* 2011, nr. 6, 520; G. VERSCHELDEN, “Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden”, *AJT* 1998-1999, 838.

¹³⁹ E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 489; G. VAN HAEGENBORGH, “Het behoud van rechten op samengestelde zaken”, *RW* 1994-1995, nr. 40, 1367.

¹⁴⁰ V. SAGAERT, “Het ‘in natura’ vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop”, *TBH* 2003, 774.

¹⁴¹ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijkheid van het beding in de verschillende samenloopsituaties” in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure 2002, 181; M. GREGOIRE, “Questions liées à l’invocation d’une clause de réserve de propriété” in *Mélanges offerts à Pierre Van Ommeslaghe*, Brussel, Bruylant, 2000, 478.

¹⁴² A. CLOQUET, *Les nouvelles, Droit commercial IV*, Brussel, Larcier, 1985, 490-491, nr. 1650; E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 489; J. VAN DEN BERGH en A. DE CALUWE, *Afbetalingsovereenkomsten* in Algemene Practische Rechtsverzameling (A.P.R.), Gent, Story-Scientia, 1975, 141.

Het criterium om na te gaan of een zaak nog herkenbaar is moet geleverd worden door de algemeen geldende verkeersopvattingen.¹⁴³ Dit laatste begrip komt er eigenlijk op neer dat er gewoon geen eenduidig criterium is. Verkeersopvattingen zijn immers open termen. Ze wijzen een bepaalde richting uit maar bieden geen vast en eenduidig criterium. Ze kunnen ook omschreven worden als maatstaven of referentiepunten.¹⁴⁴ Het gevolg hiervan is dat de beoordeling van de bewerking van goederen dus altijd een feitenkwestie betreft waarover de rechter soeverein zal kunnen oordelen.¹⁴⁵

Het bovenstaande maakt dus duidelijk dat enkel een casuïstische benadering van de bewerking van goederen onder eigendomsvoorbehoud mogelijk is.¹⁴⁶ Omwille daarvan zullen hieronder verschillende praktijkgevallen aan bod komen.

4.2.2. Voorbeelden uit de praktijk

Hierboven werd al duidelijk dat een bepaald beeld van de algemeen geldende verkeersopvattingen enkel kan geschapen worden door verschillende praktische gevallen te bekijken. Later kan aan de hand van deze voorbeelden gepolst worden of de beoordeling via de verkeersopvattingen wel coherent en duidelijk is.

Allereerst bekijken we enkele voorbeelden waarbij de verkoper de goederen onder eigendomsvoorbehoud kon revindiceren. Er is m.a.w. bij deze goederen geen bewerking verricht die het eigendomsrecht van de verkoper naar de algemeen geldende verkeersopvattingen doet tenietgaan.¹⁴⁷ Daarbij zal af en toe een voorbeeld uit de Franse rechtspraak worden aangehaald.¹⁴⁸ Deze blik

¹⁴³ E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 489; V. SAGAERT, "Het 'in natura' vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop", *TBH* 2003, 774.

¹⁴⁴ B.G.P. ROGMANS, *Verkeersopvattingen* in Monografieën BW, Deventer, Kluwer, 2007, 3.

¹⁴⁵ A.S. GIGOT, "L'opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité", *TBH* 2011, nr. 6, 520; G. VAN HAEGENBORGH, "Het behoud van rechten op samengestelde zaken", *RW* 1994-1995, nr. 40, 1367.

¹⁴⁶ V. SAGAERT, "Het 'in natura' vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop", *TBH* 2003, 774; G. VERSCHELDEN, "Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden", *AJT* 1998-1999, 839.

¹⁴⁷ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, "Het eigendomsvoorbehoud verbintenissenrechtelijk bekeken en tegenwerpelijkheid van het beding in de verschillende samenloopssituaties" in B. TILLEMEN en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 181; A.S. GIGOT, "L'opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité", *TBH* 2011, nr. 6, 520; V. SAGAERT, "Het 'in natura' vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop", *TBH* 2003, 774; G. VERSCHELDEN, "Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden", *AJT* 1998-1999, 839.

¹⁴⁸ B. DE CONINCK, "La réserve de propriété et son opposabilité en cas de concours", *TBBR* 2005, 253; M. GREGOIRE, "Questions liées à l'invocation d'une clause de réserve de propriété" in *Mélanges offerts à Pierre Van Ommeslaghe*, Brussel, Bruylant, 2000, 478-479.

bij onze buren is niet onlogisch gezien het eigendomsrecht in het Franse recht het oudere broertje is van artikel 101 van onze Fail.W.¹⁴⁹

Zo werd geoordeeld dat de volgende zaken, ondanks de ondergane bewerking nog herkenbaar waren als de goederen verkocht onder eigendomsvoorbehoud:

- Boomstammen die bewerkt werden tot planken.¹⁵⁰
- Textielstoffen die door de koper geveerd werden.¹⁵¹
- Planten die er ten gevolge van hun natuurlijke groeiproces bij de revindicatie anders uitzien. De rechtbank van koophandel van Gent bepaalde in dit geval dat het groeiproces niet kan gezien worden als een fundamentele omvorming omdat de herkenning ervan mogelijk blijft.¹⁵² Mijns inziens had de rechtbank zijn beslissing beter op een andere en duidelijkere motivering gestoeld. Zo kan in dit geval aansluiting gezocht worden bij de Franse rechtspraak die stelt dat er geen sprake kan zijn van een bewerking wanneer de oorzaak van de omvorming van de goederen te vinden is in het normale gebruik van de goederen.¹⁵³
- Aangekochte varkens die vetgemest werden door de koper.¹⁵⁴
- Garen die tot stof geweven werden.¹⁵⁵
- Wijn die in flessen gebotteld werd.¹⁵⁶
- Ham die gepekeld werd door de koper.¹⁵⁷
- Diepvrieswaren die in het bezit van de koper ontdooid werden.¹⁵⁸
- Zelfs geslachte dieren werden nog als herkenbaar bestempeld en konden dus gerevindiceerd worden door de verkoper.¹⁵⁹

In een aantal andere gevallen werd de revindicatie weerhouden. Zo werden de volgende goederen als niet herkenbaar of identificeerbaar als de goederen van de verkoper gezien.

- Kuikens die in het bezit van de koper opgroeiden tot volwassen kippen.¹⁶⁰

¹⁴⁹ E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 482; M. GREGOIRE, "Questions liées à l'invocation d'une clause de réserve de propriété" in *Mélanges offerts à Pierre Van Ommeslaghe*, Brussel, Bruylant, 2000, 479.

¹⁵⁰ Cass. Fr. 17 mei 1988, *Bull.* 1988, IV, 115.

¹⁵¹ Cass. Fr. 6 maart 1990, *D. Somm.* 1991, 46; Cass. Fr. 3 april 1990, *G.P. Panor* 1995, 26.

¹⁵² Kh. Gent 24 december 1999, *TBBR* 2000, 379.

¹⁵³ Cass. Fr. 29 januari 1991, *G.P. Panor* 1991, 297; M. GREGOIRE, "Questions liées à l'invocation d'une clause de réserve de propriété" in *Mélanges offerts à Pierre Van Ommeslaghe*, Brussel, Bruylant, 2000, 479.

¹⁵⁴ Gent 29 november 2000, *RW* 2000-2001, 1391.

¹⁵⁵ Cass. Fr. 6 maart 1990, *D. Somm.* 1991, 46; Cass. Fr. 3 april 1990, *G.P. Panor* 1995, 26; V. SAGAERT, "Het 'in natura' vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop", *TBH* 2003, 774.

¹⁵⁶ V. SAGAERT, "Het 'in natura' vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop", *TBH* 2003, 774.

¹⁵⁷ Limoges 31 mei 1990, *Juris-data* nr. 1990-042989.

¹⁵⁸ Parijs 4 oktober 1996, *Juris-data* nr. 1996-022384.

¹⁵⁹ Versailles 7 juni 1990, *D. Somm.* 1991, 46; Cass. Fr. 22 maart 1994, *D. Somm.* 1996, 220.

¹⁶⁰ Rennes 12 september 1984, *D.* 1986, 169.

- Zaadjes die bij de koper planten werden.¹⁶¹
- Graan dat tot meel bewerkt wordt.¹⁶²
- Draden die ontstonden doordat de koper katoen bewerkt had.¹⁶³
- Wol die tot stof is geweven.¹⁶⁴
- Grondstoffen die daar de koper tot bepaalde voorwerpen werden verwerkt.¹⁶⁵
- Groenten die onder de koper ingevroren werden zodat ze langer houdbaar werden.¹⁶⁶

4.2.3. De incoherentie van de beslissingen onder de verkeersopvatting

Na de analyse van een aantal gevallen kan maar één conclusie getrokken worden: verwarring is troef. Aangezien de rechter soeverein beslist over wat onder de verkeersopvattingen herkenbaar is leiden dezelfde situaties vaak tot verschillende uitspraken. Zo worden bij verschillende auteurs en rechters tegenstrijdige uitspraken gedaan over wat moet gezien worden als bepaalbaar. Zo wordt bij het voorbeeld van de gebottelde wijn door sommige auteurs aangenomen dat een revindicatie niet zal slagen.¹⁶⁷ SAGAERT vindt echter een geval uit de Franse rechtspraak waar dit wel toegelaten werd.¹⁶⁸ Verder bleek uit de casussen hierboven dat planten die een natuurlijk groeiproces ondergingen niet als onherkenbaar werden bestempeld terwijl in een ander geval, waarbij zaadjes uitgroeiden tot planten, die planten als niet identificeerbaar bestempeld werden. Misschien nog onbegrijpelijker zijn de gevallen waarbij enerzijds revindicatie toegelaten wordt in het geval waarbij diepvrieswaren ontdooid werden maar dat anderzijds geacht werd dat de goederen niet meer herkenbaar waren wanneer groenten door de koper ingevroren werden om deze langer te kunnen behouden. Ook in de rechtsleer blijft men twisten over bepaalde bewerkingen zoals bijvoorbeeld het verzagen van bomen tot planken of het doden en versnijden van levende dieren.¹⁶⁹

¹⁶¹ V. SAGAERT, “Het ‘in natura’ vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop”, *TBH* 2003, 774.

¹⁶² V. SAGAERT, “Het ‘in natura’ vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop”, *TBH* 2003, 774.

¹⁶³ V. SAGAERT, “Het ‘in natura’ vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop”, *TBH* 2003, 774.

¹⁶⁴ E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 482.

¹⁶⁵ *Parl. St.*, Senaat, 1996-1997, nr. 1-498/11, 163.

¹⁶⁶ Kh. Brugge 31 januari 1991, *RDC* 1991, 665.

¹⁶⁷ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloopsituaties” in B. TILLEMANS en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 181; E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 482; G. VERSCHULDEN, “Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden”, *AJT* 1998-1999, 839.

¹⁶⁸ V. SAGAERT, “Het ‘in natura’ vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop”, *TBH* 2003, 774.

¹⁶⁹ V. SAGAERT, “Het ‘in natura’ vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop”, *TBH* 2003, 775.

Uit het voorgaande blijkt dus dat de geldende theorie van de verkeersopvattingen enkel maar tot rechtsonzekerheid leidt. De verkeersopvatting verleent immers geen duidelijk eenduidig criterium waaraan men de bewerking zou kunnen toetsen.¹⁷⁰

4. 3. BEROEP DOEN OP DE REGELS VAN DE ZAAKVORMING ALS ALTERNATIEF?

4.3.1. Algemeen

Aangezien hierboven gebleken is dat de geldende verkeersopvattingen op zijn zachtst gezegd niet voor vaste rechtspraak kunnen zorgen werd door SAGAERT een alternatief uitgedacht. Zo werd heil gezocht bij de regelen van de zaakvorming waarbij artikel 571 BW zegt: “*Indien echter de arbeid van zoveel belang was dat hij de waarde van de gebruikte stof ver overtreft (...) heeft de arbeider het recht de bewerkte zaak voor zich te behouden, mits hij de prijs van de stof aan de eigenaar vergoedt*”. SAGAERT stelt dus voor om bij de bewerking van goederen onder eigendomsvoorbehoud een afweging te maken tussen twee elementen, namelijk enerzijds de waarde van de materialen, geleverd door de verkoper, en anderzijds de waarde van de arbeid, geleverd door de koper. Wanneer de denkbeeldige weegschaal sterk doorweegt in het voordeel van de geleverde arbeid dan wordt diegene die de zaken met zijn arbeid bewerkt heeft (of diens werkgever) eigenaar van de bewerkte zaken.¹⁷¹ De verkoper-schuldeiser rest dan nog enkel een vorderingsrecht dat uiteraard minder zekerheid biedt dan de constructie van het eigendomsvoorbehoud.¹⁷²

4.3.2. Argumentatie ten voordele van deze theorie

SAGAERT roept hiervoor diverse argumenten in.¹⁷³ Zo zou de rechtszekerheid bij dit argument gediend zijn. De onduidelijke criteria van de verkeersopvattingen zouden immers aan de kant geschoven worden en vervangen worden door een afweging tussen arbeid en materialen. Daarnaast wordt ook gesteld dat de theorie op basis van art. 571 BW kan vermijden dat een zaak door bewerking een *res nullius* wordt. Wanneer er immers een discrepantie zou zijn tussen enerzijds de regel van de in natura-vereiste in art. 101 Faill. W. en anderzijds de regels van de zaakvorming dan zou het resultaat

¹⁷⁰ B. DE CONINCK, “La réserve de propriété et son opposabilité en cas de concours”, *TBBR* 2005, 245; V. SAGAERT, “Het ‘in natura’ vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop”, *TBH* 2003, 775.

¹⁷¹ V. SAGAERT, “Het ‘in natura’ vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop”, *TBH* 2003, 775.

¹⁷² V. SAGAERT, B. TILLEMANS en A. VERBEKE, *Vermogensrecht in kort bestek: Goederen- en bijzondere overeenkomstenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 10-11; V. SAGAERT, “Het ‘in natura’ vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop”, *TBH* 2003, 774.

¹⁷³ V. SAGAERT, “Het ‘in natura’ vereiste bij eigendomsvoorbehoud: de zakenrechtelijke gevolgen van de bewerking, vermenging en wederverkoop”, *TBH* 2003, 775.

van die discrepantie erin kunnen bestaan dat de zaak aan de ene zijde niet meer gerevindiceerd kan worden gezien ze niet voldoet aan art. 101 Faill. W. terwijl ze anderzijds volgens de regel van art. 571 BW niet tot de failliete boedel behoort. Het gevolg hiervan is dat de zaak een *res nullius* wordt, wat uiteraard vermeden moet worden. SAGAERT wijst er verder op dat de toepassing van artikel 101 Faill. W. tegemoetkomt aan de *ratio legis* van de in natura-vereiste van art. 101 Faill. W. aangezien deze vereiste erin zou bestaan om de waarde van de arbeid van de gefailleerde niet te laten toekomen aan de eigenaar van de zaak doch wel aan de failliete boedel. Ten slotte wordt ook inspiratie gezocht bij de civielrechtelijke regels inzake natrekking. Deze zijn immers van toepassing op de in natura-vereiste van art. 101 Faill. W. Als gevolg daarvan kan men stellen dat ook de civielrechtelijke regels van de zaakvorming van toepassing zijn.

4.3.3. Voorbeeld

De voorliggende theorie kan verduidelijkt worden met een eenvoudig voorbeeld. Laat ons daarbij een geval nemen waarbij onder de verkeersopvattingen de revindicatie toegelaten werd. Zo werd in de Franse rechtspraak beslist dat, onder de verkeersopvattingen, levende dieren die in het bezit van de koper geslacht werden nog gerevindiceerd konden worden.¹⁷⁴

Wanneer we op dit geval art. 571 BW toepassen kan het resultaat anders uitdraaien. Men zou namelijk kunnen opmerken dat de waarde van de arbeid bij het slachten veel groter is dan de waarde van het ‘materiaal’ (in dit geval dieren).

Maar is dit altijd zo? Wordt het niet link wanneer de ene verkoper zijn revindicatie wel ziet slagen omdat een dure Belgische Witblauwe werd geleverd aan de koper terwijl een andere verkoper bij het faillissement van zijn koper in de kou gelaten wordt omdat deze kippen aan zijn koper leverde?

4.3.4. Kritiek op deze theorie

De verdienste van deze theorie is dat er naar een alternatief gezocht wordt om tegemoet te komen aan de onduidelijkheid van de verkeersopvattingen. Mijns inziens zijn er echter enkele tekortkomingen bij de toepassing van art. 571 BW op de situatie van het eigendomsvoorbehoud.

Eerst en vooral lijkt de theorie van SAGAERT niet aan te sluiten bij de vereisten die de wetgever stelt. De parlementaire voorbereiding vermeldt immers duidelijk dat de in natura-vereiste begrepen moet worden als een

¹⁷⁴ Versailles 7 juni 1990, *D. Somm.* 1991, 46; Cass. Fr. 22 maart 1994, *D. Somm.* 1996, 220.

herkennings-/identificatievereiste.¹⁷⁵ Wanneer we de theorie van de zaakvorming van art. 571 BW toepassen dan zien we dat er geen afweging gemaakt wordt met als doel om de herkenning of identificatie van een goed te bewerkstelligen doch wel een afweging tussen twee objectieve elementen die de persoon met het grootste aandeel in het goed belonen.

De theorie van art. 571 BW lijkt op het eerste zicht billijk. Het bevoordeelt de persoon die de grootste inspanningen geleverd heeft met betrekking tot het goed. Er mag echter niet uit het oog verloren worden dat de revindicatie van het eigendomsrecht niet op de eerste plaats op billijkheidsgronden gestoeld is. De eis van bepaalbaarheid en identificatie is per slot van rekening een uitdrukking van het specialiteitsbeginsel. De afweging van arbeid en materiaal is dit specialiteitsbeginsel dan ook niet dienstig. Het geeft geen uitsluitel over identificatie of herkenning van de goederen als de goederen van de verkoper maar leert ons enkel wie van de betrokken partijen het grootste pecuniaire aandeel in het goed heeft. Laat ons dan ook de afweging van art. 571 BW eerder behouden om te bepalen welke vergoedingen in de onderlinge verhouding verschuldigd zijn tussen koper en verkoper maar niet om de invulling van het specialiteitsbeginsel en het hiermee verbonden recht op revindicatie te constitueren.

Bovendien stelt SAGAERT terecht dat bij vermenging van de goederen onder eigendomsvoorbehoud de collectieve revindicatie via de figuur van de mede-eigendom tegemoet komt aan de bewijsproblematiek bij de revindicatie.¹⁷⁶ De collectieve revindicatie strekt er dus niet toe om het goed toe te wijzen aan wie daar pecuniair gezien het meeste recht op heeft doch wel om op een billijke manier aan de eis van herkenning te voldoen. Het probleem van bewerking creëert mijns inziens een zelfde bewijsproblematiek. Remedies moeten ook hier aan de eis van identificatie voldoen en niet louter aan de eis van billijkheid.

Ten slotte kan ook gewezen worden op enkele praktische problemen waardoor duidelijk wordt dat art. 571 BW geen heiligmakend alternatief is. Zo werd hierboven reeds het probleem geschetst waarbij verkopers met gelijkaardige goederen een andere behandeling krijgen. Zo is het niet ondenkbaar dat de verkoper van runderen zijn revindicatie wel ziet slagen terwijl de verkoper van kippen slechts met een vorderingsrecht achtergelaten wordt. Te denken valt bijvoorbeeld ook aan een geval waarbij de ene leverancier suikerbieten levert

¹⁷⁵ *Parl. St.* Kamer 1995-1996, nr. 330/2, 8; P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, "Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloop situaties" in B. TILLEMANS en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 181; E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 489; A.S. GIGOT, "L'opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité", *TBH* 2011, nr. 6, 520; G. VERSCHULDEN, "Eigendomsvoorbehoud tussen partijen en tegenover derden", *AJT* 1998-1999, 838.

¹⁷⁶ V. SAGAERT, *Zakelijke Subrogatie*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 420.

en de andere leverancier suikerriet. Wanneer echter bij de revindicatie enkel nog suiker aan te treffen is bij de koper dan zou het resultaat van die revindicatie er anders kunnen uitzien voor beide leveranciers naarmate bij het ene productieproces meer inspanning vereist was dan bij het andere. De stelling dat art. 571 BW de rechtszekerheid ten goede komt is dan ook relatief, om nog maar te zwijgen van de mogelijke problemen met artikel 10 en 11 GW wanneer de rechtspraak deze theorie zou toepassen.

4.3.5. Conclusie

SAGAERTS theorie van art. 571 BW zou inderdaad tot meer rechtszekerheid kunnen leiden. De vraag is echter of deze theorie ook past in de plannen van de wetgever en in overeenstemming is met de regel van het specialiteitsbeginsel. Bovendien lijkt deze theorie ook niet vrij van problemen in de praktijk.

Er kan dan ook besloten worden dat we geen afstand kunnen nemen van de beoordeling van de bewerking aan de hand van de geldende verkeersopvattingen. Het spoor van de verkeersopvattingen is er één vol wegonderbrekingen, gaten en scheuren maar de trein van de rechtspraak moet zo goed en zo kwaad mogelijk over de sporen trachten te denderen, tot grote ergernis van zijn reizigers.

5. CONTRACTUELE BEDINGEN ALS REMEDIËRING?

Als laatste wordt de vraag behandeld of men contractueel de in natura-vereiste kan uitsluiten. M.a.w. kan de verkoper onder eigendomsvoorbehoud bedingen dat hij de goederen toch kan revindiceren wanneer deze vermengd of bewerkt zijn? Of nog anders gezegd: kan men een verlengd eigendomsvoorbehoud bedingen?

In de rechtsleer is men het er terecht over eens dat zo een verlengd eigendomsrecht geldig is tussen partijen doch niet tegenwerpelijk is aan derden, meer bepaald de schuldeisers van de koper onder eigendomsvoorbehoud.¹⁷⁷ De reden daarvoor kan gezocht worden in de spanningsverhouding met art. 7 en 8 Hyp. W. Partijen kunnen immers, met

¹⁷⁷ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, “Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijkheid van het beding in de verschillende samenloopsituaties” in B. TILLEMANS en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 183-184; B. DE CONINCK, “La réserve de propriété et son opposabilité en cas de concours”, *TBBR* 2005, 246; E. DIRIX, “Eigendomsvoorbehoud”, *RW* 1997-1998, nr. 15, 490; A.S. GIGOT, “L’opposabilité de la clause de réserve de propriété en cas de procédures collectives de solvabilité”, *TBH* 2011, nr. 6, 521.

betrekking tot de tegenwerpelijheid aan derden, de wettelijke grenzen van een zakelijk zekerheidsrecht niet uitbreiden.¹⁷⁸

Wat wel mogelijk en aan te raden is, is dat de verkoper een beding in de verkoop onder eigendomsvoorbehoud inlast waarbij hij bepaalt dat zolang de prijs niet volledig betaald is, de goederen niet vermengd of bewerkt mogen worden. Het voordeel van deze clause bestaat erin dat wanneer er onder de koper toch vermenging of bewerking plaats vindt, de verkoper art. 1188 BW zal kunnen invoeren waardoor de volledige prijs onmiddellijk opeisbaar wordt.¹⁷⁹

6. BESLUIT

Dit werk maakt duidelijk dat de vermenging en bewerking van de goederen onder eigendomsvoorbehoud een grote impact kunnen hebben op het zekerheidsrecht van de verkoper. Wanneer de goederen immers hun identificatiekenmerken verliezen, verliest ook de verkoper zijn eigendomsrecht op die goederen.

Omwillen van die reden werd gezocht naar alternatieven om aan deze heikele situaties te remediëren. Bij de vermenging werd heil gevonden in de figuur van de mede-eigendom. Deze laat toe om een collectieve revindicatie door te voeren door de verschillende personen met eigendomsaanspraken in het vermengde geheel. Bovendien bleek ook dat het principe van de pondspondsgewijze verdeling bij het fluctueren van het voorwerp van de mede-eigendom aan de kant geschoven kan worden ten voordele van een numerieke verdeling, waarbij de fluctuering van het voorwerp het eerst wordt toegerekend aan de koper van de goederen.

Bij het bewerken van goederen wordt beroep gedaan op de geldende verkeersopvattingen om de bewerking te beoordelen. Dit criterium om na te gaan of de essentiële en voornaamste kenmerken van een goed gehandhaafd bleven, bleek al snel, na het bekijken van enkele voorbeelden uit de rechtspraak, incoherent. Art. 571 BW werd als mogelijke oplossing naar voor geschoven maar na onderzoek bleek dit nieuwe criterium te licht om aan de eisen van de wetgever en het zakenrecht te voldoen. Er werd dan ook besloten dat, ondanks de tekortkomingen, de verkeersopvattingen als richtsnoer moeten blijven gelden.

¹⁷⁸ E. DIRIX, "Eigendomsvoorbehoud", *RW* 1997-1998, nr. 15, 490.

¹⁷⁹ P. COLLE en B. VAN DEN BRANDE, "Het eigendomsvoorbehoud verbintenisrechtelijk bekeken en tegenwerpelijheid van het beding in de verschillende samenloop situaties" in B. TILLEMANS en P.A. FORIERS (eds.), *De koop*, Brugge, Die Keure, 2002, 186.

Als laatste werd onderzocht in welke mate bepaalde clauses het revindicatierecht toch doorgang konden laten vinden ondanks de vermenging of de bewerking van de goederen. Daarbij is men het eens dat bedingen die het de verkoper toelaten om vermengde of bewerkte goederen toch te revindiceren niet tegenwerpelijk zijn aan derden en dus in het niets vervallen bij faillissement van de koper. Wat wel mogelijk en nuttig is zijn bedingen waarbij het de koper verboden is om daden van bewerking of vermenging te stellen zolang hij de prijs niet volledig betaald heeft.